

verw
onder

on
zoek

Naar een gendersensitieve aanpak van
partnergeweld

Gemeentelijke perspectieven

Naar een gendersensitieve aanpak van partnergeweld.
Gemeentelijke perspectieven
Juli 2023

Auteurs: Suzanne Bouma, Gregor Walz, Verwonderzoek
Illustratie: Yuliya Gwilym

Opdrachtgever: College voor de Rechten van de Mens

Inhoud

1. Waar gaat dit onderzoek over?	3
1.1 Aanleiding van het onderzoek	3
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen	4
1.3 Afbakening van het onderzoek	4
1.4 Aanpak van het onderzoek	6
1.5 Opbouw van het rapport	6
2. Hoe kijken gemeenten naar gendersensitief beleid?	7
2.1 Kennis van gendersensitief beleid	7
2.2 Visie op de waarde en het belang van gendersensitief beleid	11
3. Huidige gendersensitiviteit in beleid en uitvoering	16
3.1 Gendersensitiviteit in huidig beleid	16
3.2 Gendersensitiviteit in ketenaanpak	20
4. Wat is het toekomstperspectief voor gendersensitief beleid?	26
4.1 Wensen en plannen voor meer gendersensitief beleid	26
4.2 Belemmerende en bevorderende factoren	29
5. Conclusies en aanbevelingen	35
5.1 Hoe staat het ervoor met gendersensitief beleid bij centrumgemeenten?	35
5.2 Hoe kan gendersensitief beleid verder bevorderd en verankerd worden?	36
Bijlage 1. Respons centrumgemeenten in onderzoek	40
Bijlage 2. Goede voorbeelden regiovisies	41

1. Waar gaat dit onderzoek over?

1.1 Aanleiding van het onderzoek¹

Voor een effectieve aanpak van huiselijk geweld is gendersensitief beleid vereist

Geweld tegen vrouwen is een groot probleem in Nederland. Bijna de helft van de vrouwen in Nederland (45%) heeft aangegeven sinds haar vijftiende levensjaar slachtoffer te zijn geworden van lichamelijk of seksueel geweld.² Geweld tegen vrouwen is een inbreuk op de mensenrechten van vrouwen. De overheid heeft daarom een belangrijke taak om dit geweld te voorkomen en bestrijden. Door ratificatie van het *Verdrag van Istanbul* heeft Nederland zich gecommitteerd aan een reeks verplichtingen over, onder meer, de preventie van geweld tegen vrouwen en de bescherming en ondersteuning van slachtoffers. Deze verplichtingen gelden voor de centrale en de lokale overheid. Het verdrag onderstreept dat geweld tegen vrouwen voortkomt uit genderongelijkheid, en dat geweld tegen vrouwen genderongelijkheid in stand houdt. Bij het tegengaan van geweld tegen vrouwen moet dan ook rekening worden gehouden met de ongelijke machtspositie van vrouwen en mannen. Dit wordt ook wel 'gendersensitief' genoemd.

In haar eerste rapportage over de naleving van het verdrag door Nederland van 2020 concludeerde GREVIO, de Commissie die toezicht houdt op de uitvoering van het Verdrag, dat het Nederlandse beleid ten aanzien van geweld in de privésfeer expliciet 'genderneutraal' is en er in zowel beleid als praktijk te beperkt aandacht is voor de dieperliggende gendergerelateerde oorzaken van geweld.³ GREVIO concludeert dat de Nederlandse aanpak van huiselijk geweld onvoldoende bijdraagt aan een goede bescherming van (potentiële) slachtoffers en aan een structurele uitbanning van geweld tegen vrouwen. Om gemeenten aan te sporen (meer) gendersensitief beleid te ontwikkelen, heeft het College voor de Rechten van de Mens (hierna het College) een checklist ontwikkeld. Daarin worden beleidsmakers onder andere gestimuleerd om in hun beleid de patronen van genderongelijkheid als oorzaak van geweld te onderkennen, genderspecifieke data te verzamelen om hun aanpak van partnergeweld te monitoren en rekening te houden met de verschillende maatschappelijke domeinen die van invloed zijn op partnergeweld.

Signalen dat de lokale aanpak van huiselijk geweld nog onvoldoende gendersensitief is

Het College constateert dat er in de afgelopen jaren steeds meer aandacht is voor het belang van gendersensitief beleid in de aanpak van huiselijk geweld. Tegelijkertijd staat een aantal uitdagingen een verbetering van het beleid (nog) in de weg. Zo krijgt het thema seksueel geweld op verschillende niveaus prioriteit en zijn er (te) weinig middelen beschikbaar voor het bestrijden van vormen van geweld die hier niet onder vallen. Ook lijkt gendersensitief beleid nog niet doorvertaald te worden naar de regionale beleidsvisies. Capaciteitsproblemen bij gemeenten zelf en bij de uitvoeringsorganisaties zoals Veilig Thuis en GGZ-instellingen maken het vervolgens moeilijk om bestaand beleid aan te passen en de uitvoering te verbeteren.

Om een gendersensitieve aanpak van partnergeweld op lokaal niveau te bevorderen heeft het College aan Verwonderzoek gevraagd om in kaart brengen of, en zo ja, hoe gendersensitief beleid een plek krijgt in lokaal beleid en wat er gedaan kan worden om de omslag naar gendersensitiviteit verder aan te jagen.

---

¹ Deze alinea bevat tekstdelen die identiek zijn aan de uitleg van het College over het [thema 'geweld tegen vrouwen'](#) en de aankondiging van de door het College ontwikkelde [checklist gendersensitief beleid tegen partnergeweld](#).

² Römken, De Jong, Harthoorn (2014), *Geweld tegen vrouwen. Europese onderzoeksgegevens in Nederlandse context*. Amsterdam: Atria

³ Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO) (2019), *GREVIO's (Baseline) Evaluation Report. Netherlands*. Straatsburg: GREVIO.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Het onderzoek heeft tot doel om inzicht te verschaffen in:

- 1 De mate waarin lokaal beleid tegen partnergeweld gendersensitief is en de manier waarop gemeenten daar invulling aan geven.
- 2 Het gebruik van de checklist van het College en van andere instrumenten om gendersensitiviteit vorm te geven.
- 3 Drempels die gendersensitief beleid op lokaal niveau in de weg staan en mogelijke oplossingen die lokale beleidsambtenaren kunnen helpen om beleid gendersensitief te maken.

Deze doelstelling is vertaald naar de volgende onderzoeksvraag:

In welke mate en op welke wijze is er op lokaal niveau in de aanpak van partnergeweld sprake van een gendersensitief beleid, en hoe kan de omslag naar gendersensitiviteit (nog) verder aangejaagd worden?

1.3 Afbakening van het onderzoek

Over welke vormen van geweld hebben we het?

Er zijn veel verschillende vormen van geweld die elkaar deels overlappen. Zo richt het College zich in zijn strategisch plan 2020-2023 specifiek op geweld tegen vrouwen, partnergeweld en op geweld in de privésfeer. Geweld tegen vrouwen is breder dan partnergeweld en geweld in de privésfeer, en die laatste twee zijn niet uitsluitend gericht tegen vrouwen. Gendergerelateerd geweld omvat meer dan alleen geweld tegen vrouwen, maar vrouwen vormen wel de grootste groep slachtoffers van gendergerelateerd geweld.

In dit onderzoek hebben we ervoor gekozen om de focus van het College op partnergeweld en geweld tegen vrouwen aan te houden. Tegelijkertijd hebben we in onze dataverzameling een open insteek gehanteerd. Dit betekent dat we aansluiten bij de gehanteerde beleidsterm van 'huiselijk geweld'. Deze term is omstreden. Niet alleen door de onschuldige en wellicht verhullende connotatie van het woord 'huiselijk', maar ook doordat deze verzamelterm het geweld als 'sekseneutraal fenomeen' portretteert en de onderliggende genderdynamiek van het geweld naar de achtergrond verdwijnt.

Over welk 'beleid' gaat dit onderzoek?

Voortvloeiende uit bovenstaande is dit onderzoek gericht op het beleid op het terrein van 'huiselijk geweld'. Sinds 2015 en met de invoering van de Wet Maatschappelijke ondersteuning (Wmo 2015) zijn gemeenten verantwoordelijk voor een integrale aanpak van huiselijk geweld (en kindermishandeling). In de Wmo is beschreven dat centrumgemeenten hierin de regie nemen en, samen met de lokale gemeenten in hun regio, een regiovisie opstellen.

Nederland kent 35 regio's huiselijk geweld, met centrumgemeenten en regiogemeenten. In het kader van het nationaal meerjarenprogramma Geweld Hoort Nergens Thuis (2018-2022) werken centrumgemeenten samen op de schaal van 28 regio's. Het programma is december 2021 afgerond. In de [eindrapportage van het programma Geweld hoort nergens thuis](#) wordt melding gemaakt dat 26 van de 28 regio's een actuele regiovisie hebben. De regiovisies worden veelal bovenregionaal opgesteld. Op het moment van onderzoek zijn 23 regiovisies geteld. Vanaf 1 juni 2022 is het programma *Geweld hoort nergens thuis* opgegaan in het programma voor het *Toekomstscenario kind- en*

gezinsbescherming, waarin wordt voortgebouwd op de regionale aanpak en de regiovisies aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling als vertrekpunt kunnen dienen.⁴

Samenvattend spelen de regio's een belangrijke rol in het opstellen van het beleid in de aanpak van huiselijk geweld. Centrumgemeenten hebben op hun beurt een regierol in het opstellen van beleidskaders. In de dataverzameling voor dit onderzoek hebben we ons exclusief gericht op de centrumgemeenten. Onze aanname was dat we hierdoor een redelijk goed beeld kunnen krijgen van de ontwikkelingen in alle gemeenten, aangezien de regiogemeenten in de meeste gevallen de lijn van de centrumgemeente volgen. Die aanname is bevestigd door onze respondenten bij centrumgemeenten.

Wat verstaan we onder gendersensitief beleid?

In zijn handreiking voor lokale beleidsmakers definieert het College, in navolging van de kennisinstituten Movisie, Atria en Regioplan, de termen gender en gendersensitief beleid als volgt:

De term gender verwijst naar de eigenschappen, gedragingen en rolpatronen die een maatschappij aan elk geslacht toebedeelt. Gender is dus niet hetzelfde als 'seks'. Sekse verwijst naar de biologische kenmerken van een persoon. Gendersensitief werken betekent rekening houden met gender en met genderongelijkheid als oorzaak van het ontstaan van geweld. Gendersensitief werken is dus het bewust zijn van en rekening houden met de verschillen in macht, afhankelijkheid en wederzijdse verwachtingen die uit genderrollen voortvloeien. Ook is het belangrijk om oog te hebben voor de druk die de maatschappij en sociale netwerken kunnen leggen op partnerrelaties.

In de vertaalslag van deze algemene definitie naar beleidsmaatregelen beveelt het College concrete acties aan op het gebied van interne visievorming, het opstellen van beleid, de uitvoering, en de monitoring van evaluatie. In andere handreikingen en instructies voor gemeenten over gendersensitief beleid worden de verschillende rollen die gemeenten hebben als uitgangspunt genomen. Het gaat dan om de rol van de gemeente als beleidsmaker/regisseur, als opdrachtgever richting de uitvoerende organisaties, als uitvoerende organisatie en als toezichhoudende organisatie die de uitkomsten van beleid monitort.

Concrete acties die in de verschillende documenten worden aanbevolen zijn onder andere:

- erkennen en benoemen van genderfactoren in de probleemanalyse
- specifieke aanpak voor partnergeweld, geweld tegen vrouwen, gendergerelateerd geweld
- aanmoedigen en faciliteren van deskundigheidsbevordering over gendersensitiviteit bij uitvoerende partijen
- samenwerking tussen verschillende beleidsdomeinen in preventie en aanpak van genderongelijkheid en geweld
- preventie gericht op genderongelijkheid in relatie tot geweld en afhankelijkheid
- gender- of sekse-specifieke dataverzameling voor monitoring en toezicht op de uitvoering

In dit onderzoek hebben we deze concrete acties als uitgangspunt genomen om te inventariseren in hoeverre gendersensitiviteit een plek krijgt in het beleid op regionaal en lokaal niveau.

---

⁴ De eerste voortgangsrapportage van het programma voor het *Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming* vermeldt dat aan gemeenten is gevraagd op welke schaal zij gesprekken met het programmateam willen voeren. Hieruit is een voorlopige, maar nog geen definitieve regio-indelen naar voren gekomen.

1.4 Aanpak van het onderzoek

Het onderzoek bestond uit drie stappen die hieronder kort zijn samengevat.

Stap 1: verkenning en operationalisering

In deze fase hebben we interviews uitgevoerd met de belangrijkste landelijke stakeholders om gendersensitief beleid te operationaliseren en de vragenlijst voor de enquête (stap 2) voor te bereiden. We hebben gesprekken gevoerd met: VNG, ministeries van VWS en JenV, Valente, Veilig Thuis en College voor de Rechten van de Mens. Ook hebben we de 23 regiovisies doorgenomen en gescand op de woorden 'gender', 'vrouw', 'man', 'macht' en '(on)gelijk(heid)'.

Stap 2: inventarisatie beleid

Deze stap bestond uit een enquête die naar de relevante beleidsambtenaren bij de 35 'centrumgemeenten vrouwenopvang' is verstuurd. De enquête is uitgezet via de VNG en direct onder de aandacht gebracht bij beleidsambtenaren via LinkedIn. 20 centrumgemeenten hebben de enquête ingevuld. De bevindingen van dit onderzoek zijn dan ook primair op de situatie in deze 20 gemeenten gebaseerd.

De 20 centrumgemeenten vertegenwoordigen 16 van de 28 regio's *Geweld hoort nergens thuis* en 13 van de 23, bij ons bekende, (boven)regionale beleidsvisies (zie ook de tabel in de bijlage).

Om ons beeld van het beleid in de regio's te verbreden naar alle regio's hebben we in aanvulling op de enquête alle regiovisies bestudeerd, ook in regio's waar we geen enquêterespons hebben ontvangen.

Stap 3: verdieping en duiding

Ter verdieping van de enquêteresultaten hebben we met 10 respondenten een aanvullend interview gehouden. Tot slot zijn de resultaten van het onderzoek besproken in een reflectiesessie met de landelijke stakeholders bij het College.

1.5 Opbouw van het rapport

Het rapport is als volgt opgebouwd:

- In [hoofdstuk 2](#) gaan we in op de kennis van beleidsambtenaren over gendersensitief beleid en hun visie op de positionering en operationalisering van dat beleid.
- In [hoofdstuk 3](#) beschrijven we op welke manier gendersensitiviteit een plek heeft in het huidige beleid op het niveau van centrumgemeenten: in de visievorming en probleemanalyse, in de ketenaanpak, en in de eigen organisatie van gemeenten.
- In [hoofdstuk 4](#) beschrijven we in hoeverre gendersensitiviteit een plek heeft in de ontwikkeling van toekomstig beleid, welke drempels er in de weg staan van (meer) gendersensitief beleid en welke maatregelen er volgens beleidsambtenaren voor kunnen zorgen dat gendersensitief beleid sterker wordt verankerd.
- In [hoofdstuk 5](#) beschrijven we de hoofdconclusies van het onderzoek en doen we een aantal aanbevelingen aan de verschillende actoren op landelijk, regionaal en uitvoeringsniveau.

2. Hoe kijken gemeenten naar gendersensitief beleid?

In dit hoofdstuk beschrijven we het kennisniveau en de perspectieven op gendersensitiviteit van de beleidsambtenaren die aan het onderzoek hebben deelgenomen. Ook gaan we in op de bekendheid en het gebruik van de informatie en instrumenten over gendersensitief beleid.

2.1 Kennis van gendersensitief beleid

In het kort: kennis van 'gendersensitief beleid'

- De helft van beleidsambtenaren hanteert een definitie van gendersensitiviteit die overeenkomt met algemeen gehanteerde definities.
- Bij 40 procent van de respondenten is er sprake van onduidelijkheid of misverstanden omtrent het begrip 'gender', met name verwarring met sekse, seksuele gerichtheid of genderidentiteit.
- Beleidsambtenaren vinden het lastig om de algemene definitie toe te passen op hun beleidswerk. Sommige respondenten worstelen hier bewust mee, bij anderen lijkt er sprake van onbewuste begripsverwarring. Zo wordt gendersensitiviteit soms gelijkgesteld aan een systeemaanpak of zelfs geïnterpreteerd als genderneutraal beleid.
- De verschillende informatie- en voorlichtingsinstrumenten over gendersensitief beleid zijn (redelijk) bekend en worden als nuttig ervaren. Respondenten plaatsen wel kanttekeningen bij de praktische toepasbaarheid.

In zowel de enquête als de interviews zijn we nagegaan in hoeverre beleidsambtenaren weten wat gendersensitiviteit inhoudt, hoe je het op beleid kunt toepassen, en waar zij deze kennis vandaan halen. Niet iedere ambtenaar hoeft expert te zijn op alle onderwerpen, maar enige kennis van het concept en de toepassing kunnen we wel zien als voorwaarde voor adequate beleidsontwikkeling. Daarnaast geeft dit deel van het onderzoek zicht op de vraag in hoeverre er overeenstemming is over de operationalisering van gendersensitief beleid.

Kennis van de definitie van gendersensitief beleid

De helft van de respondenten geeft een definitie van gendersensitief beleid met elementen die overeenkomen met de gangbare definitie zoals we die in hoofdstuk 1 hebben omschreven. Ze benoemen bijvoorbeeld dat gendersensitief beleid rekening houdt met machtsverschillen en afhankelijkheden in relaties, dat die machtsverschillen te maken hebben met sociaal-cultureel bepaalde rolpatronen en verwachtingen, en dat (partner)geweld (mede) veroorzaakt wordt door deze gendergerelateerde machtsverschillen. Enkele respondenten maken duidelijk dat dit van toepassing is op zowel preventie als het duurzaam oplossen van geweld.

Beleid waarin de impact van de traditionele rolpatronen die te maken hebben met gender wordt onderkend. Dat betekent aandacht hebben voor de verwachtingen en opvattingen over en ongelijkheden in macht en afhankelijkheid. Niet alleen man-vrouw, maar ook wat dit betekent voor mensen die niet in de traditionele rolpatronen passen. Reactie enquête

Uit de andere antwoorden kunnen we opmaken dat er ook verwarring over de term 'gendersensitief beleid' bestaat. Bij ongeveer 40 procent van de respondenten heeft de verwarring vooral te maken met het begrip 'gender', dat gelijkgesteld wordt met sekse of 'genderidentiteit'. De overige antwoorden zijn te algemeen om er een conclusie aan te verbinden.

Aandacht voor het verschil van ervaring tussen de verschillende genders/ geaardheid op het gebied van HGKM [Huiselijk Geweld en Kindermishandeling]. Reactie enquête

Dat je ongeacht gender of seksuele voorkeur dezelfde rechten op hulp en ondersteuning hebt. En dat er rekening gehouden wordt met de gewenste aanspreekvorm. Reactie enquête

De verwarring over wat er in feite met gendersensitiviteit bedoeld wordt komen we ook tegen in de interviews. Net als de enquête laten de gesprekken zien dat het concept bij een gebrek aan voldoende kennisbasis vatbaar is voor onduidelijkheid en misinterpretatie.

Inhoudelijke invulling van gendersensitief beleid

Het risico op onduidelijkheid en misinterpretatie zien we niet alleen bij de algemene definitie maar misschien nog wel sterker bij de verdere operationalisering van het begrip. Ten eerste werken misvattingen over het begrip 'gender' door in het opstellen van gendersensitief beleid. Zo werd duidelijk dat de beleidsambtenaren die gender interpreteren als sekse of genderidentiteit, gendersensitief beleid invullen als beleid dat vanuit emancipatie- en discriminatievraagstukken is opgesteld en gericht is op specifieke doelgroepen.

In brede zin vinden we het belangrijk dat we expertise gaan inbouwen op verschillende doelgroepen. En één daarvan is dat je rekening houdt met gender. Andere zijn oudermishandeling. En seksueel geweld. Allemaal vergen ze een andere aanpak. Citaat interview

Daarnaast zien we dat beleidsambtenaren aan het worstelen zijn met de vraag hoe gendersensitief beleid te operationaliseren. Enkele beleidsambtenaren geven expliciet aan dat zij zelf moeite hebben met het vertalen van gendersensitief beleid naar hun beleidspraktijk, en dit ook bij collega's herkennen.

Het blijft wel lastig hoe je dat echt aan kan pakken. Dat je wel gendersensitief bent, maar niet alleen maar daarop gaat focussen. Je merkt dat gemeenten daarmee aan het worstelen zijn. En organisaties die voor ons werken doen dat ook. Citaat interview

Gendersensitiviteit is een wetenschappelijke term. Het is een theoretisch concept. Maar de mensen in de praktijk moeten gewoon met mensen aan de slag. Citaat interview

Een onderliggend dilemma dat enkele respondenten benoemen zit in de ervaren spanning tussen gendersensitiviteit en het ontkrachten van stereotiepe beelden over geweldspatronen. Enerzijds is het beeld dat het benoemen van de invloeden van genderfactoren een genuanceerde kijk op de problematiek in de weg staat en stereotypen in stand houdt. Anderzijds zien de respondenten het risico dat de uitzondering tot de regel wordt verheven.

Het ligt soms ook gevoelig, want we willen ook af van het beeld dat vrouwen altijd slachtoffer zijn, mannen altijd pleger... Maar de andere kant is dat we ook wel weten dat vrouwen vaker slachtoffer zijn, en dat dat in het partnergeweld met name ook een risico is. Dat is de balans die je moet zoeken. Citaat interview

Er is ook zo lang een trend geweest om niet te focussen op gender, iedereen gelijk zien. Dus waar is de balans met 'niet naar gender kijken'? Bijvoorbeeld in vragenlijsten, vraag je dan naar gender of niet? Het is soms ook wel weer een omslag in het denken. Citaat interview

Er is een verschil tussen gemeenten die worstelen met de toepassing van gendersensitiviteit en gemeenten die in de veronderstelling zijn gendersensitief te werken maar waarbij uit de reacties blijkt dat zij hier iets anders onder verstaan dan we zouden verwachten. Daarbij is er enkele keren sprake van een misverstand dat een zogenaamde systeemaanpak hetzelfde is als een gendersensitieve aanpak. De veronderstelling is daarbij dat er in een systeemaanpak naar alle relevante factoren gekeken zou worden, dus ook naar genderongelijkheid als oorzaak van het ontstaan en voortduren van geweld.

Als je het helemaal afpelt dan gaat het erom, als je in huiselijk geweld situaties komt, dan moet je echt heel goed in gesprek gaan, wat is er gebeurd, zicht krijgen op de achtergrond in zo'n situatie. Voordat je hulpverlening gaat inzetten en ook tijdens het hulpverleningsproces. Citaat interview

Door het gezinsgesprek, systeemgesprek, daar komen dat soort onderwerpen natuurlijk wel aan de orde. Dat kan niet anders. En dan kan er ook een verschuiving plaatsvinden in het slachtoffer, daderperspectief. Citaat interview

Systeemgericht werken en gendersensitiviteit

Bij systeemgericht werken staan de relatiedynamiek tussen de leden van het (gezins-)systeem, onderliggende patronen en risicofactoren die daarbij een rol spelen centraal.

In samenwerking met *Geweld Hoort Nergens Thuis* heeft Regioplan een handreiking geschreven voor [Gendersensitief systeemgericht werken](#). Hierin wordt vermeld dat een “*gendersensitieve aanpak uitstekend samen[gaat] met een systeemgerichte aanpak, omdat gender één van de factoren is die de relatiedynamiek in het (gezins-)systeem beïnvloeden.*” Concreet wordt gekeken naar:

- **dwang en controle** binnen (partner)relaties waarin geweld plaatsvindt;
- **macht en (on)gelijkheid** binnen (partner)relaties waarin geweld plaatsvindt;
- **kenmerken van de pleger**, met name gewelddadigheid binnen-/buitenshuis en psychopathologie, en **kenmerken van het slachtoffer** (psychisch maar ook anderszins); patronen in de **dynamiek** tussen pleger en slachtoffer.

In theorie is er in het systeemgericht werken aandacht voor gender. Om dit ook in de praktijk te brengen wordt, onder de vermelding van ‘**als je het niet weet, zie je het ook niet**’ als voorwaarde gesteld dat professionals die werken binnen de systeemgerichte aanpak beschikken over kennis over de relatie tussen gender en huiselijk geweld en de methodieken van systeemgericht werken (zoals multi-focus, top-3 methodiek en oranjehuismethodiek) gendersensitief kunnen toepassen.

De verschuiving van slachtoffer- naar daderperspectief waar de laatst geciteerde beleidsambtenaar naar verwijst, is gestoeld op het idee ‘waar twee vechten, hebben twee schuld’. In sommige gevallen gaat dit misverstand zo ver dat een respondent, zonder zich daarvan bewust te zijn, in feite pleit voor een genderneutrale aanpak in plaats van een gendersensitieve aanpak. Onder de streep zijn deze fundamentele misverstanden wel een uitzondering. Het algemene beeld laat wel de worsteling zien met wat soms wordt ervaren als complexiteit van het begrip gendersensitiviteit in de praktijk.

Bekendheid met instrumenten voor gendersensitief beleid

De bevinding dat gendersensitiviteit als complex wordt ervaren door beleidsambtenaren en professionals is niet nieuw. De afgelopen jaren hebben diverse organisaties instrumenten ontwikkeld om het begrip uit te leggen, te operationaliseren en toe te lichten wat het juridische kader van het Istanbul Verdrag betekent voor de verplichtingen van gemeenten en andere overheden. Bij deze instrumenten gaat het om factsheets, trainingen en handreikingen, waaronder de handreiking van het College die aan dit onderzoek voorafging. In onderstaand kader zijn de instrumenten die bij ons bekend zijn op een rij gezet.

Informatie en andere instrumenten over gendersensitief beleid

- Checklist '[Gendersensitieve aanpak](#)' voor gemeenten (College voor de Rechten van de Mens)
- De aandachtspunten '[Naar een effectieve aanpak van huiselijk geweld](#)' voor gendersensitiviteit bij gemeenten (Geweld Hoort Nergens Thuis)
- De handreiking voor casuïstiekbespreking '[Gendersensitief handelen bij huiselijk geweld](#)' voor professionals (Geweld Hoort Nergens Thuis)
- De [handreiking voor gemeentelijk beleid en opdrachtgeverschap](#) (Regioplan, Movisie, Atria)
- Factsheet '[Het Verdrag van Istanbul](#)' voor gemeenten (VNG)
- De masterclass '[Gendersensitieve aanpak van HGKM](#)' (Regioplan)
- Training 'Oog voor gender' (Atria)
- De animatie '[De rol van gender bij partnergeweld](#)' (Augeo)
- Online magazine '[Gender en huiselijk geweld](#)' (Augeo)

In de enquête hebben we aan respondenten gevraagd met welke instrumenten zij bekend waren en hoe nuttig zij deze vonden. Alle respondenten kenden minimaal één van de instrumenten, waarbij de VNG-factsheet '*Het Verdrag van Istanbul*' het meest bekend was: zeventien respondenten waren op de hoogte van dit instrument. De aandachtspunten vanuit het programma *Geweld Hoort Nergens Thuis* is bij de helft van de gemeenten bekend. Hierna volgt het magazine van Augeo, dat bij 45 procent bekend is. 30 procent van de gemeenten is bekend met de checklist van het College. De bekendheid met de genoemde trainingen is het laagst.

Op de vraag naar het nut van de verschillende instrumenten geeft een aantal respondenten aan dat ze het instrument (nog) niet hebben gebruikt. De respondenten die gebruik hebben gemaakt van de instrumenten reageren positief. De instrumenten worden zonder uitzondering als zeer of enigszins nuttig beoordeeld, waarbij met name de animatie en magazine van Augeo en de aandachtspunten vanuit het programma GHNT hoog gewaardeerd worden. Alle respondenten die de checklist van het College kennen en hier gebruik van hebben gemaakt vinden de handreiking enigszins nuttig, twee zeer nuttig.

De grote bekendheid met en de positieve beoordeling van de instrumenten zijn opvallend in het licht van de eerder geconstateerde onduidelijkheid over de operationalisering van het concept. Veel van de instrumenten zijn immers juist ontwikkeld om die onduidelijkheid weg te nemen. Dat brengt ons tot de vraag welke functie die instrumenten hebben voor de gebruikers. Uit de toelichtingen in de enquête en de interviews kunnen we concluderen dat de informatie vooral helpt om de basiskennis over gendersensitiviteit op abstract niveau te bevorderen. Juist voor de toepassing van deze basiskennis is het lezen van een handreiking of factsheet echter onvoldoende, blijkt uit de antwoorden.

De instrumenten zijn nuttig om duidelijk te maken waarom het onderwerp belangrijk is. Daarmee is het nog geen instrument dat toepasbaar is in de werkpraktijk van mensen in de uitvoering. Reactie enquête

Toepasbaarheid zit met name in waar de verbinding kan worden gelegd. Er wordt veelal benoemd waar het belangrijk is aandacht aan te besteden. Het is echter soms zoeken hoe we dat verwerken in al het andere wat belangrijk is en op de radar moet komen. Reactie enquête

Andere kanttekeningen zijn dat respondenten aangeven weliswaar op de hoogte te zijn van de instrumenten, maar er nog (te) weinig gebruik van te kunnen maken, en dat de informatie weliswaar nuttig is, maar niet doorslaggevend in het licht van andere prioriteiten.

Deze bevindingen zijn van belang als we kijken naar de mogelijkheden om gendersensitief beleid in de toekomst verder aan te jagen en het kennisniveau bij ambtenaren te verhogen. Deze mogelijkheden komen in hoofdstuk 4 en in het slothoofdstuk van dit rapport aan de orde.

2.2 Visie op de waarde en het belang van gendersensitief beleid

In het kort: visie op (de waarde van) gendersensitiviteit in beleid

- Verreweg de meerderheid van de gemeenten ziet de toegevoegde waarde van gendersensitief beleid voor een effectieve aanpak van geweld in algemene zin.
- Bij verdere verdieping en concretisering wordt de toegevoegde waarde het meest gezien bij het bevorderen van herstel.
- Bij sommige beleidsambtenaren bestaat er ook grondige twijfel of onduidelijkheid over de toegevoegde waarde in concrete zin.
- Beleidsambtenaren verschillen in mening over de positie van gendersensitiviteit in beleid. Voor de één is het de basis van al het gemeentebeleid, voor de ander is het iets wat vooral in de uitvoering toegepast moet worden.
- De meeste beleidsambtenaren nemen een tussenpositie in waarin zij gender zien als een factor die vooral bij bepaalde vormen van geweld of thema's meegenomen moet worden.

Naast kennis is ook de visie van beleidsambtenaren op de functie van gendersensitief beleid van belang voor een effectieve operationalisering en uitvoering. In de enquête en interviews hebben we gevraagd naar de visie van respondenten op de toegevoegde waarde van gendersensitief beleid en de positionering en prioritering ten opzichte van ander beleid. Hierdoor krijgen we ook zicht op het belang dat de respondenten hechten aan gendersensitiviteit en eventuele weerstand of twijfels.

Visie op toegevoegde waarde van gendersensitief beleid

In de enquête hebben we aan respondenten gevraagd in hoeverre gendersensitief beleid bijdraagt aan het creëren van directe veiligheid, stabiele veiligheid en het bevorderen van herstel. Dit zijn de drie fases uit de *Visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid*.

Visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid en TOP-3 methodiek

Bij relaties en gezinnen die worstelen met structurele onveiligheid richten hulpverleners zich vaak op de aanpak van afzonderlijke problemen zonder de onveiligheid zelf doeltreffend aan te pakken. De *Visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid* richt zich op alle professionals die in hun werk te maken krijgen met gezinnen en huishoudens waar de veiligheid structureel in het geding is.

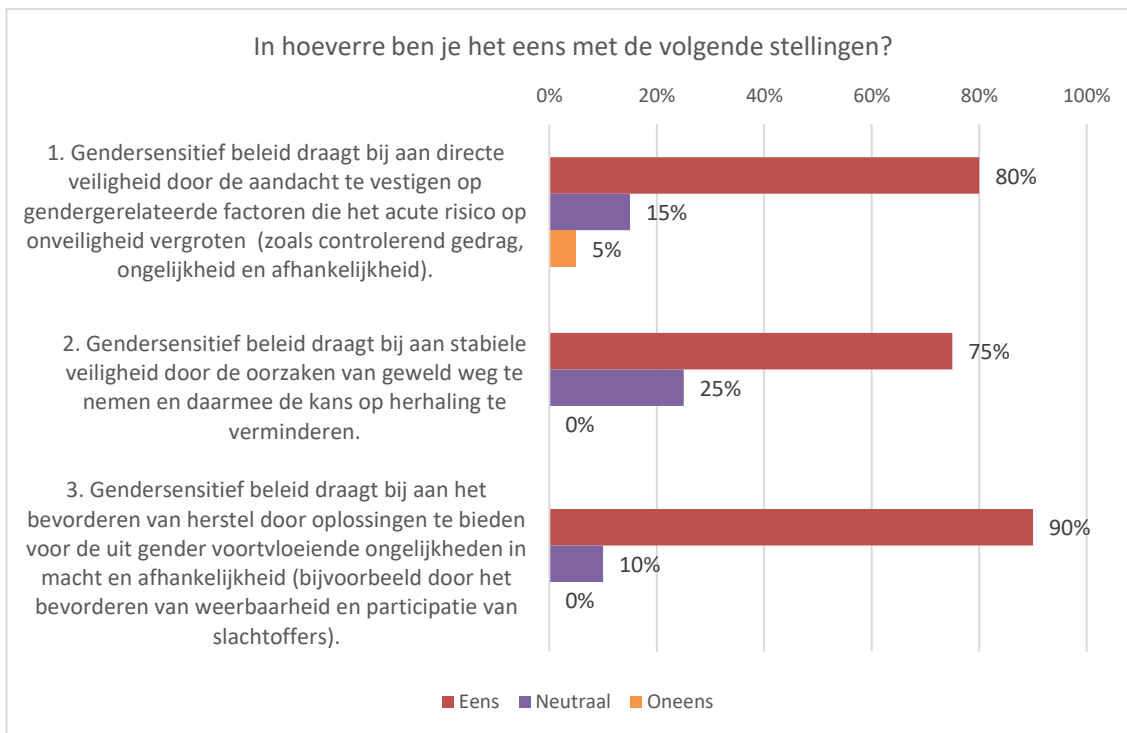
De [visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid](#) beschrijft een aanpak in drie stappen. De eerste fase is werken aan directe veiligheid met een veiligheidsbeoordeling, veiligheidsvoorwaarden en een veiligheidsplan. De tweede fase is het inzetten van risicogestuurde zorg om de risicofactoren voor herhaling van geweld en onveiligheid aan te pakken. De derde fase is het bieden van ondersteuning of behandeling bieden voor herstel. Het veiligheidsplan loopt in alle fases door.

Deze 3 fases vormen ook de basis van de zogenaamde [TOP-3 methodiek](#). In samenwerking met Geweld Hoort Nergens Thuis heeft Regioplan uitgewerkt wat [aandacht voor gender](#) betekent voor de inzet van deze methodiek:

1. **Directe veiligheid:** met leden van het systeem en andere betrokken professionals feitelijk kijken naar **wie welk** onveilig, gewelddadig, verwaarlozend en/of misbruikend gedrag tegen **wie, wanneer** en **hoe, in welke situaties** pleegt, met welke schadelijke effecten, en welke daarvan het eerst aandacht behoeven voor een resultaat op korte termijn. Onderkennen van patronen van gewelddadig, controlerend, bedreigend en dwingend gedrag zijn van belang om een effectief veiligheidsplan met en voor ieder van de partners te maken. Aandacht voor gendergerelateerde patronen als oorzaak van de onveiligheid mag daarbij niet ontbreken.¹
2. **Stabiele veiligheid:** gezamenlijke analyse van alle onderliggende problemen/risicofactoren (maatschappelijk, relationeel, individueel en gendergerelateerde aspecten) is noodzakelijk. De socialisatie van de directbetrokkenen, daaruit voortvloeiende opvattingen over gender en verschillen in macht en afhankelijkheid kunnen een onderliggende risicofactor vormen die de onveiligheid in stand houden. Deze risicofactoren krijgen dus een plek in deze analyse om stabiele veiligheid te realiseren.
3. **Herstel:** in deze fase kan gewerkt worden aan het verder verminderen of wegnemen van uit gender voortvloeiende ongelijkheden in macht en afhankelijkheid die verdere persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie van de leden van het systeem belemmeren. Ook in deze fase dient kritisch naar de rol van het sociale netwerk gekeken te worden: houdt dat de ongelijkheid in stand of kan het juist worden ingezet om die te verkleinen?

In figuur 1 is te zien dat verreweg de meerderheid van de respondenten het eens is met de stelling dat gendersensitief beleid van toegevoegde waarde is. Enkele respondenten maken wel onderscheid naar fase. Zo ziet 90 procent de toegevoegde waarde in het bevorderen van herstel, maar slechts 75 procent bij het creëren van stabiele veiligheid en 80 procent bij het bevorderen van directe veiligheid.

Figuur 1. Toegevoegde waarde van gendersensitief beleid in 3 fases (n=20)

Deze verschillen naar fase zijn lastig te interpreteren. Mogelijk wordt gendersensitief beleid door enkele beleidsambtenaren vooral gezien als het werken aan een verandering in rolpatronen op de langere termijn, en dus gerelateerd aan de fase van herstel. Ook blijkt uit de open antwoorden dat respondenten terughoudend zijn in het beoordelen van de overkoepelende bijdrage van gendersensitiviteit.

*Het is belangrijk om per casus een analyse te maken van onderliggende oorzaken en wat het belangrijkste is voor acute en stabiele veiligheid. Genderaspecten horen daarbij maar het kan per casus verschillen en zaken als machtsverschillen zijn ook niet zomaar altijd weg te nemen.
Reactie enquête*

Ondanks de algemene consensus over de waarde van gendersensitief beleid zien we in de beantwoording van deze vraag ook wat twijfel of kanttekeningen. Zo wordt door één respondent opgemerkt dat de toegevoegde waarde er is, maar dat het moeilijk te zeggen is hoe groot de impact van gendersensitief beleid op een effectieve aanpak daadwerkelijk is. Een andere respondent benadrukt dat gendersensitiviteit niet de enige oplossing voor alle problemen is en ziet een gendersensitieve aanpak als onderdeel van een palet aan perspectieven. In de interviews wordt duidelijk dat deze twijfels en kanttekeningen, veelal samen met een misinterpretatie van het begrip 'gender', kunnen leiden tot een voorkeur voor een genderneutrale blik of aversie tegen de term 'gendersensitief beleid'.

Laten we aan de basis de goede houding hebben naar mensen, dan maakt het niet uit wat voor gender je hebt. We moeten hiernaar altijd met een open mind kijken. Het is goed dat je dingen weet maar in de basis moet je vooral leren dat je helemaal niets van zo iemand weet. Citaat interview

Toegevoegde waarde van GS is dat het ons bewust maakt op welke signalen we moeten letten, dat je het geweld beter kan duiden, en dat je ook beter weet wat je moet stoppen. Maar ligt soms ook gevoelig, want we willen ook af van beeld vrouwen zijn altijd slachtoffer, mannen altijd pleger. Citaat interview

In de volle breedte geldt dan vervolgens: Hoe maak je dat praktisch toepasbaar voor mensen. En dat is niet door de term gendersensitief te gebruiken. Citaat interview

Deze ogenschijnlijke tegenstelling tussen de algemene positieve consensus enerzijds en individuele twijfels en kanttekeningen anderzijds laat zien dat er verschillende perspectieven zijn op de functie en positie van gendersensitief beleid in de bredere beleidscontext. Daar gaan we hieronder verder op in.

Visie op positionering van gendersensitief beleid

Uit de interviews wordt zichtbaar dat de verschillen in de duiding van de term gendersensitiviteit en de verschillen in visie op de meerwaarde ook terugkomen in de visie op de positionering van gendersensitief beleid. Er is sprake van een breed spectrum. Waar de ene beleidsambtenaar aandacht voor gendersensitiviteit in beleid niet nodig vindt, ziet de ander het als de basis van al het beleid van de gemeente en weer een ander verbindt gendersensitiviteit aan specifieke beleidsterreinen. De grootste groep positioneert zichzelf tussen deze twee uitersten in.

Een deel van de respondenten ziet een gendersensitieve aanpak vooral als taak voor de uitvoering. Beleid hoort volgens deze visie vooral breed en overkoepelend te zijn, zodat de uitvoerende professionals in de uitvoering voldoende ruimte krijgen om per casus te beslissen waar zij aandacht aan besteden. Dit perspectief wordt niet gezien als een afwijzing van gendersensitiviteit, maar als een focus op een systeemgerichte of maatwerk-aanpak. Zoals hiervoor aangegeven is daarbij de gedachte dat dit gendersensitieve aanpakken zijn. De aandacht voor gendersensitiviteit is dan impliciet en de blik vooral op de uitvoering gericht.

Ook als je bepaalde termen niet gebruikt, betekent het niet dat er geen aandacht voor is. Citaat interview

Aan de andere kant van het spectrum staan de respondenten die gendersensitiviteit zien als een basisbeginsel dat in alle beleidsvelden van de gemeente geïntegreerd moet worden. Dit is niet alleen een basisuitgangspunt, maar kan ook gezien als voorwaarde voor een effectieve gendersensitieve aanpak. Zo wijzen deze respondenten erop dat gendersensitief beleid in het ene domein, bijvoorbeeld in de vrouwenopvang, onbedoeld tegengewerkt kan worden door een gebrek aan gendersensitiviteit in een ander domein, zoals werk en inkomen. Gendersensitiviteit impliceert volgens dit perspectief dan ook een diepgaande heroriëntatie van beleid op een heel scala van thema's.

Het gaat ook over gelijkwaardige posities, loon etc. Je moet het vanuit al je beleid uitdragen. Dat overstijgt mijn domein van Huiselijk Geweld... Gender is wat mij betreft één van de grootste thema's. Het raakt alle andere thema's. Scholing, preventie, jeugd, lhbt, geweld, arbeidsmarkt. Het grondige besef dat er discriminatie van een helft van populatie is. Die overal in verweven zit. Ook als individu. Daarmee is het ook ongrijpbaar. Voor heel veel mensen niet te doen. Citaat interview

Tot slot is er een (grote) middengroep waarin gendersensitief beleid gezien wordt als voorwaarde voor een effectieve aanpak van specifieke terreinen. Soms wordt daarbij huiselijk geweld in brede zin genoemd, maar vaker gaat het om een focus op geweld tegen vrouwen, geweld tegen mannen, geweld tegen lhbt+, of specifieke vormen van geweld zoals intieme terreur. Dit betekent ook dat in beleidsvisies niet per se een brede gendersensitieve analyse nodig wordt geacht, maar dat er juist wordt gewezen naar de specifieke vormen van geweld, doelgroepen of naar gender als één van verschillende (risico)factoren naast bijvoorbeeld cultuur.

We zijn sowieso al aan het zoeken om huiselijk geweld op de agenda te krijgen, dat is al een uitdaging. En gendersensitief beleid is best belangrijk, maar ook echt een verdieping. We moeten echt zoeken naar hoe we dat kunnen doen... bijvoorbeeld bij het thema inclusie, daar maken we wel de connectie, met campagnes zoals Orange the World en ook het profiel intieme terreur heeft aandacht. Citaat interview

Dit laatste perspectief lijkt het breedst gedragen onder de beleidsambtenaren die aan dit onderzoek hebben meegedaan. In veel gevallen lijkt dit perspectief ook ingegeven door een zeker pragmatisme en de wens om het behapbaar te houden. In het volgende hoofdstuk zullen we nader ingaan op de perspectieven die in de beleidsvisies en -maatregelen daadwerkelijk tot uiting komen.

3. Huidige gendersensitiviteit in beleid en uitvoering

In dit hoofdstuk beschrijven we de positie die gendersensitiviteit in het huidige beleid en de ketenaanpak heeft en welke activiteiten gemeenten vanuit hun rol als opdrachtgever en uitvoerder ondernemen voor een (meer) gendersensitieve aanpak van huiselijk geweld.

3.1 Gendersensitiviteit in huidig beleid

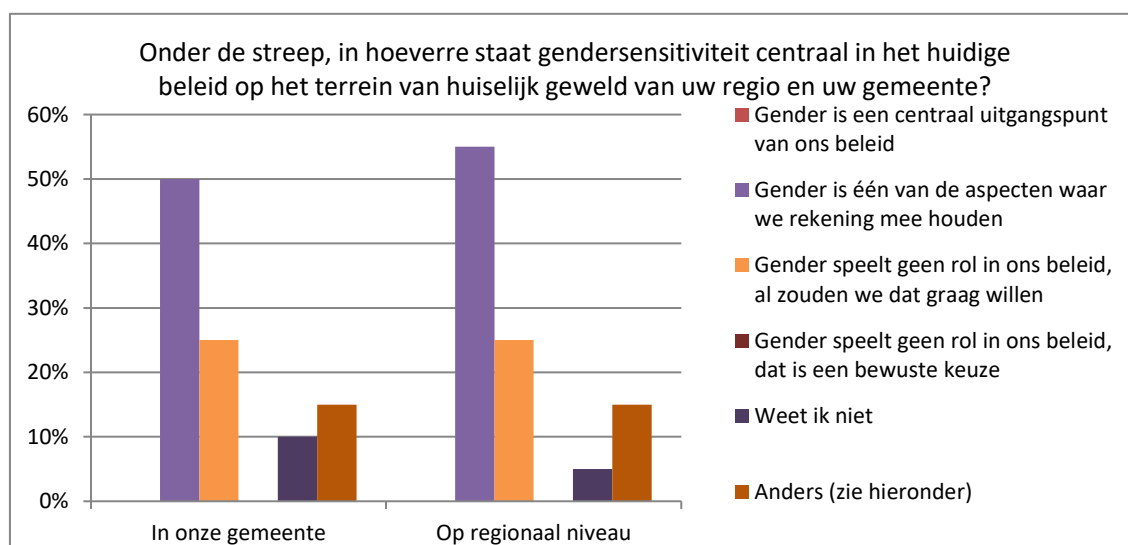
In het kort: gendersensitiviteit in de huidige beleidsvisies

- Gemeenten zien gender in hun huidige beleid vooral als één van meerdere factoren waar rekening mee wordt gehouden. Bij een deel is gender geen aandachtspunt, maar zouden ze dat wel graag willen. Er is geen gemeente die er bewust voor kiest om gender niet als aandachtspunt te zien.
- De regiovisies hebben aandacht voor specifieke groepen of vormen van geweld, maar slechts minimaal voor gendergerelateerd geweld. De visies bevatten elementen van gendersensitief beleid, waarbij de operationalisering ontbreekt of sekse als focus heeft.
- Gemeenten nemen landelijke prioriteiten en soms hele beleidsteksten over in de beleidsvisie. Gendersensitief beleid wordt in deze landelijke programma's niet expliciet benoemd en/of geoperationaliseerd.
- Vanuit de eigen gemeentelijke organisatie en bij ketenpartners¹ is er de afgelopen jaren verhoogde aandacht voor gendersensitief beleid. Op lokaal politiek niveau is er weinig aandacht voor.
- De regiovisies komen op (boven)regionaal niveau tot stand in breed overleg met stakeholders, maar zijn kaderstellend. In de doorwerking naar (lokale) actieplannen kan gendersensitief beleid van de actielijst vallen.

Positionering gendersensitiviteit in beleid huiselijk geweld

In de enquête is gevraagd hoe centraal gendersensitiviteit staat in het huidige beleid op het terrein van huiselijk geweld.

Figuur 2. Positionering gendersensitiviteit in huidig beleid (n=20)

Figuur 2 laat zien dat geen enkele respondent heeft aangegeven dat 'gender' een centraal uitgangspunt is in het regionale of gemeentelijke beleid. De grootste groep geeft aan dat 'gender' één van de aspecten is waar rekening mee gehouden wordt op regionaal niveau (55 procent) en het niveau van de centrumgemeente (50 procent). Voor een kwart van de gemeenten geldt dat gender geen rol speelt in het beleid in de regio en gemeente. Dit betreft geen bewuste keuze en deze respondenten geven aan dat er een wens is om gendersensitief beleid te voeren.

We willen dat het een rol gaat spelen maar zijn nog te druk met andere thema's die we hoger hebben geprioriteerd. Reactie enquête

Er is als het ware kennisgemaakt met het thema maar nog niet doorgepak. Reactie enquête

Een aantal respondenten geeft in een toelichting en in het interview een nuancering op de vraag over de 'centraliteit' van gendersensitief beleid door onderscheid te maken tussen het niveau van beleid en uitvoering. Zo zijn er respondenten die aangeven dat 'gender' niet is opgenomen in het huidige beleid, maar dat er op uitvoeringsniveau wel gendersensitief gewerkt wordt.

Hoewel niet expliciet gemaakt in beleid zijn er afspraken met partners en speelt gender wel een rol bij risicoanalyse, hulpverlening en nazorg. Reactie enquête

Opvallend is dat er ook respondenten zijn die een tegengestelde observatie geven: er is de regiovisie aandacht voor gendersensitief beleid, maar de aanpak van huiselijk geweld is (nog) niet gendersensitief.

We erkennen het belang van gender en hebben het neergezet in onze regiovisie, maar het is tot nu toe niet in alle onderdelen van het beleid uitgewerkt waardoor het op dagelijks niveau niet de volledige aandacht krijgt. Reactie enquête

Operationalisering gendersensitiviteit in regionale beleidsvisie

Gemeenten stellen op regionaal niveau, en vaker bovenregionaal niveau, het beleid op het terrein van huiselijk geweld op in een regiovisie. In de enquête is gevraagd of er in de regionale visie aandacht is voor specifieke vormen van geweld. De focus op specifieke vormen van geweld binnen het brede kader van huiselijk geweld, bijvoorbeeld gendergerelateerd geweld, kan immers wijzen op een gendersensitieve aanpak.

Bijna alle respondenten (90 procent) geven aan dat de regiovisie aandacht besteedt aan seksueel geweld. Ook (ex-)partnergeweld (65 procent), intergenerationeel geweld (55 procent) en geweld tegen vrouwen en meisjes (65 procent) krijgen in de regiovisies expliciet aandacht. Daarna volgen 'geweld tegen mannen en jongens' (25 procent) en 'geweld tegen LHBTI's (20 procent). Slechts één respondent gaf aan dat er aandacht is voor 'gendergerelateerd geweld'. In de toelichting gaven respondenten nog een aantal andere vormen van geweld die in de regiovisies zijn opgenomen. Dit betreffen: ouderenmishandeling, kindermishandeling, intieme terreur, mensenhandel, complexe scheiding, stalking, eengerelateerd geweld, huwelijksdwang, huwelijkse gevangenschap en vrouwelijke genitale verminking. Ook werd melding gedaan van specifieke aanpakken, zoals 'plegeraanpak' of de Multidisciplinaire Aanpak (MDA++) aanpak.

Vervolgens hebben we uitgevraagd of en hoe gendersensitief beleid is geoperationaliseerd in de huidige visie, en specifiek in de probleemanalyse op regionaal niveau. Meer dan de helft van de respondenten (55 procent) geeft aan dat in hun regionale beleidsvisie vermeld wordt dat mannen ook slachtoffer zijn van geweld. Een derde van de respondenten geeft aan dat in hun beleidsvisie (ook) wordt vermeld dat vrouwen een verhoogd risico hebben op slachtofferschap (30 procent) en/of vrouwen vaker en ernstiger geweld meemaken dan mannen (35 procent). Een vijfde van de respondenten (20 procent) laat zien dat er in de beleidsvisies erkenning is voor gender als oorzaak van geweld en 15 procent van de respondenten zegt dat de toegevoegde waarde van gendersensitief beleid in de beleidsvisie is opgenomen.

Een kwart van de respondenten heeft voor de categorie ‘anders, namelijk’ gekozen. Het gaat daarbij deels om voorbeelden die overeenkomen met de gangbare definitie en operationalisering van gendersensitief beleid.

Er is [in de regiovisie] aandacht voor LHBTIQ+ en hoe de ongelijke positie tussen mannen en vrouwen geweld in afhankelijkheidsrelaties beïnvloedt. Ook is benoemd dat het betrekken van mannen bij de aanpak van geweld van belang is. Reactie enquête

De meeste respondenten gebruiken deze categorie om toe te lichten dat gendersensitiviteit ‘impliciet’ is opgenomen in de beleidsvisie.

Het thema genderaanpak zit impliciet wel in het gemeentelijk beleid, het wordt niet als zodanig specifiek benoemd. Reactie enquête

Bovenstaande punten zijn niet zo expliciet benoemd. We spreken in het regionaal programma echter wel over slachtoffers en gebruiken afbeeldingen van mannen en vrouwen, zodat we niet alleen het beeld van de vrouw als slachtoffer naar voren brengen. Daarnaast zijn de focuspunten aanpak seksuele grensoverschrijding en seksueel geweld, profiel intieme terreur en plegeraanpak opgenomen. Hierin komen bovenstaande punten (indirect) terug. Reactie enquête

De visie is geschreven op de visie samen werken aan veiligheid, het belang van aandacht voor alle levensgebieden en alle gezinsleden. En daarbinnen aandacht voor diversiteit in de breedte. Reactie enquête

In de interviews lichten een aantal beleidsambtenaren toe dat het expliciet benoemen in de beleidsvisie niet de meetlat moet zijn om gendersensitief beleid te meten omdat gendersensitief beleid vooral in de uitvoering plaatsvindt. Tot slot geeft ook een aantal respondenten aan dat ze de vraag niet goed kunnen beantwoorden omdat ze in de overgangsfase zitten naar een nieuwe regiovisie en de (gewenste) positie van gendersensitiviteit aan het evalueren zijn.

Analyse van regiovisies

We kunnen constateren dat de huidige beleidsvisies elementen bevatten van gendersensitief beleid, maar dat er vaker aandacht is voor sekse dan voor gender. Op basis van onze eigen analyse van de regiovisies concluderen we dat vijf regiovisies expliciet aandacht besteden aan ‘gendersensitief beleid’, van de 23 geanalyseerde visies. In de bijlage hebben we de betreffende tekstdelen (ook als ‘goed voorbeeld’) opgenomen. Voor de andere visies geldt dat het woord ‘gender’ niet voorkomt, of vertaald wordt met ‘sekse’. In de meeste beleidsvisies wordt wel gesproken over ongelijke machtsverhoudingen als oorzaak van geweld, maar dit wordt niet verbonden aan heersende gendernormen, met uitzondering van de tekstdelen die gaan over zogenaamde schadelijke praktijken of eengerelateerd geweld. Deze vormen van geweld worden in de teksten primair verbonden aan migrantengroepen en bevatten vaak wel een verwijzing naar traditionele rolverdeling en gendernormen als oorzaak van het geweld.

Invloedsfactoren op de regionale beleidsvisies

Eén van de verklaringen waarom er in regiovisies weinig tot geen aandacht is voor gender is gelegen in de bevinding dat de aandacht voor een gendersensitieve aanpak van huiselijk geweld op politiek niveau minimaal is. Slechts één beleidsambtenaar ziet een verhoogde aandacht in het college en vier in de gemeenteraad van hun eigen centrumgemeente. Meer beleidsambtenaren (40 procent) zien dat de aandacht voor gendersensitief beleid bij ketenpartners in de afgelopen jaren is gestegen. De regiovisies worden opgesteld in samenwerking met deze ketenpartners, waarbij de centrumgemeente vaak een regierol speelt en de kaders opstelt. Hoewel de helft van de respondenten ook een verhoogde aandacht onder collega’s in de eigen gemeentelijke organisatie opmerkt, is een aantal van hen gelijktijdig van mening dat deze aandacht nog te beperkt is. In de interviews vertellen beleidsambtenaren die

voorzitter zijn van het opstellen en doorvoeren van gendersensitief beleid dat er intern weinig draagvlak is. Hier gaan we in het volgende hoofdstuk verder op in.

Een andere verklaring voor het gebrek aan expliciete aandacht voor gendersensitiviteit in de beleidsvisies, is dat het landelijke programma *Geweld hoort nergens thuis* hier geen expliciete melding van maakt. Uit de interviews komt naar voren dat dit landelijke programma aan de basis stond van de huidige regiovisies, waarbij de beleidsvisie, thema's en prioritering soms letterlijk zijn overgenomen.

Programma 'Geweld hoort nergens thuis' en gendersensitiviteit

Het nationale meerjaren programma '[Geweld hoort nergens thuis](#)' liep van april 2018 t/m december 2021 en had de opdracht om huiselijk geweld en kindermishandeling terug te dringen, de schade ervan te beperken en de vicieuze cirkel van geweld te doorbreken.

In de beschrijving van het [actieplan 2018-2021](#) is geen specifieke aandacht besteed aan gender. In 2020 volgde het [GREVIO-advies](#) aan de Nederlandse overheid over de naleving van het Verdrag van Istanbul waarvan een deel betrekking had op de noodzaak voor meer [gendersensitiviteit in de Nederlandse aanpak van huiselijk geweld](#). In haar analyse van het programma *Geweld hoort nergens Thuis* werd geconcludeerd dat dit zich richt op 'geweld in afhankelijkheidsrelaties' en de systeemaanpak, en geen melding maakt van gender als oorzaak van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld of het belang van een gendersensitieve aanpak.

In 2021 ontwikkelde het programma *Geweld hoort nergens thuis* in samenwerking met Regioplan [drie hulpmiddelen om gendersensitief te werken](#) bij het eerder in beeld krijgen van huiselijk geweld en kindermishandeling, het te stoppen en structureel op te lossen.

In de regiovisies die wel aandacht besteden aan gendersensitiviteit, wordt dit veelal als algemeen thema onder verdere operationalisering neergezet. Het ontbreken van operationalisering is mogelijk gelegen in het gegeven dat beleidsvisies kaderstellend zijn. In de interviews wordt door beleidsambtenaren toegelicht dat de regiovisie het beleid op hoofdlijnen schetst, die in regionale actie- en/of verbeterplannen nader worden uitgewerkt. Ook krijgt elke gemeente in de regio ruimte om het regionale beleid op lokaal niveau uit te werken. Uit de interviews komt naar voren dat gendersensitiviteit in deze nadere beleidsuitwerking naar de achtergrond kan verdwijnen.

In de regiovisie staat een aantal pijlers. Onder andere bepaalde thema's waar we meer expertise op willen inbouwen. En daar staat dan weer een hele rits aan thema's onder. Waaronder gendersensitief. Maar zonder daar prioritering aan te geven. En dus ook zonder dat er concrete acties uitkomen. Citaat interview

De regiovisie bevatte te grote en ambitieuze doelen en ook het actieplan was iets te technisch en theoretisch. Voor het verbeterplan is het uitgangspunt geweest: wat is haalbaar? Hoewel je tegelijkertijd ook een stapje verder moet blijven en durven zetten. (...) Ja, in de beleidsvisie staat er veel over in. Geen idee hoe gendersensitief werken [toen] op tafel is gekomen. Je hoort het mij ook niet noemen als één van de thema's of acties waar we op inzetten. (...) In het actieplan of verbeterplan is het niet expliciet één van de thema's. Citaat interview

Het is dus mogelijk dat in de regionale visie wel aandacht wordt besteed aan gendersensitiviteit, maar dat dit in de uitvoering en in de vertaling naar regiogemeenten feitelijk niet wordt doorgevoerd. Tegen de achtergrond van deze ervaring benadrukken de betreffende beleidsambtenaren het belang van duidelijke positionering, prioritering én operationalisering van gendersensitiviteit in de beleidsvisies.

Ja, het kan werken om het op papier te zetten. Maar nu is het niet concreet. Het is dus één van de vele bullets. Dus dan moet je het wel concreter maken. Dat zou kunnen helpen, want dan staat het op papier en dan zit er ook een opdracht aan vast. Lokaal. En dan kunnen wij er [als

beleidsambtenaren] op aangesproken worden, vanuit politiek. Ja. Dan wordt het politiek. Of tenminste, dan kán het politiek worden. Citaat interview

3.2 Gendersensitiviteit in ketenaanpak

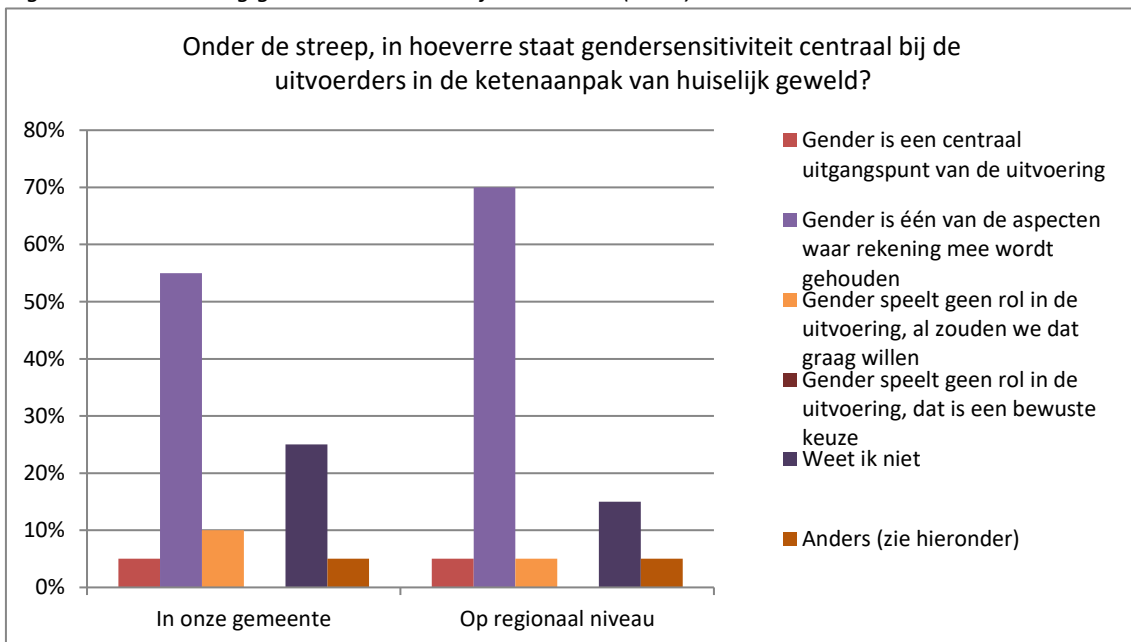
In het kort: gendersensitiviteit in de ketenaanpak

- Gemeenten verschillen in hun opvatting over hun rol als opdrachtgever. De ene neemt een expliciet sturende rol aan, de andere blijft meer op de achtergrond. In principe horen gemeenten eisen te stellen aan de gendersensitiviteit in de uitvoering, maar in de praktijk gebeurt dit vrijwel niet.
- Gemeenten faciliteren deskundigheidsbevordering voor uitvoerders en sturen hier soms direct op. De deskundigheidsbevordering is vooral gericht op handelingskaders zoals de *Visie samenwerken aan veiligheid*, en weinig op gendersensitiviteit.
- Gemeenten verwachten dat gendersensitiviteit in de uitvoering aandacht krijgt, maar hebben hier niet altijd zicht op. Er is een impliciete en soms expliciete verwachting dat dit gebeurt zonder dat er vanuit het beleid op gestuurd wordt.
- Enkele uitzondering daargelaten ondernemen gemeenten weinig acties om gendersensitiviteit in hun eigen organisatie te bevorderen.

Positionering gendersensitiviteit in ketenaanpak huiselijk geweld

Naast de positie van gendersensitiviteit in beleid, is gevraagd in hoeverre gendersensitief beleid volgens de beleidsambtenaren centraal staat bij de ketenpartners. Ook hier geldt weer de kanttekening dat het daarbij gaat om een algemene inschatting van de respondenten, waarbij verschillende interpretaties van gendersensitiviteit van invloed zijn op de gekozen antwoorden.

Figuur 3. Positionering gendersensitiviteit bij uitvoerders (n=20)

Figuur 3 laat zien dat de meerderheid van de respondenten aangeeft dat 'gender' één van de aspecten is waar in de ketenaanpak van huiselijk geweld rekening mee gehouden wordt op regionaal niveau (70 procent) en het niveau van de centrumgemeente (55 procent). Daarnaast geeft ongeveer een vijfde van de respondenten aan dat ze geen zicht hebben op de positie van gendersensitiviteit in de ketenaanpak in de eigen gemeente (25 procent) of regio (15 procent). In de toelichting die respondenten geven, is vervolgens te lezen dat beleidsambtenaren er alsnog vanuit gaan dat er in de ketenaanpak aandacht is voor gender.

*Ik ga ervan uit dat [naam vrouwenopvang] echt wel zicht heeft op de dynamiek in het gezin.
Reactie enquête*

Een klein aantal respondenten geeft aan dat gender geen rol speelt in de uitvoering, maar dat ze dat wel graag zouden willen. In de toelichtingen en interviews komen vervolgens verschillende visies naar voren over de juiste volgorde, die ook verband houdt met visie op de operationalisering van gendersensitief beleid. Zo wil de ene beleidsambtenaar het thema eerst graag goed uitwerken in de beleidsvisie om daarna de ketenpartners hierop te sturen. De andere beleidsambtenaar wacht juist op input en urgentie van de ketenpartners. In de interviews wordt zichtbaar dat beleidsambtenaren stoeien met de vraag of het wenselijk is dat zij, vanuit de rol als gemeente en ambtenaar, ketenpartners aansturen op een (meer) gendersensitieve aanpak van huiselijk geweld.

Welke rol heb je als gemeente en als ambtenaar? Het positioneren van beleid in de visie is heel erg belangrijk. En is het dan aan de organisaties om daar vorm aan te geven? Of mogen wij als gemeente ook inhoudelijk sturen? Niet altijd misschien. Maar...ik vind gendersensitiviteit niet alleen een inhoudelijk uitgangspunt. Het gaat om gelijkheid. Over mensenrechten. We hebben niet voor niets van het College de aanbevelingen gekregen om beleid te toetsen vanuit het genderperspectief. Citaat interview

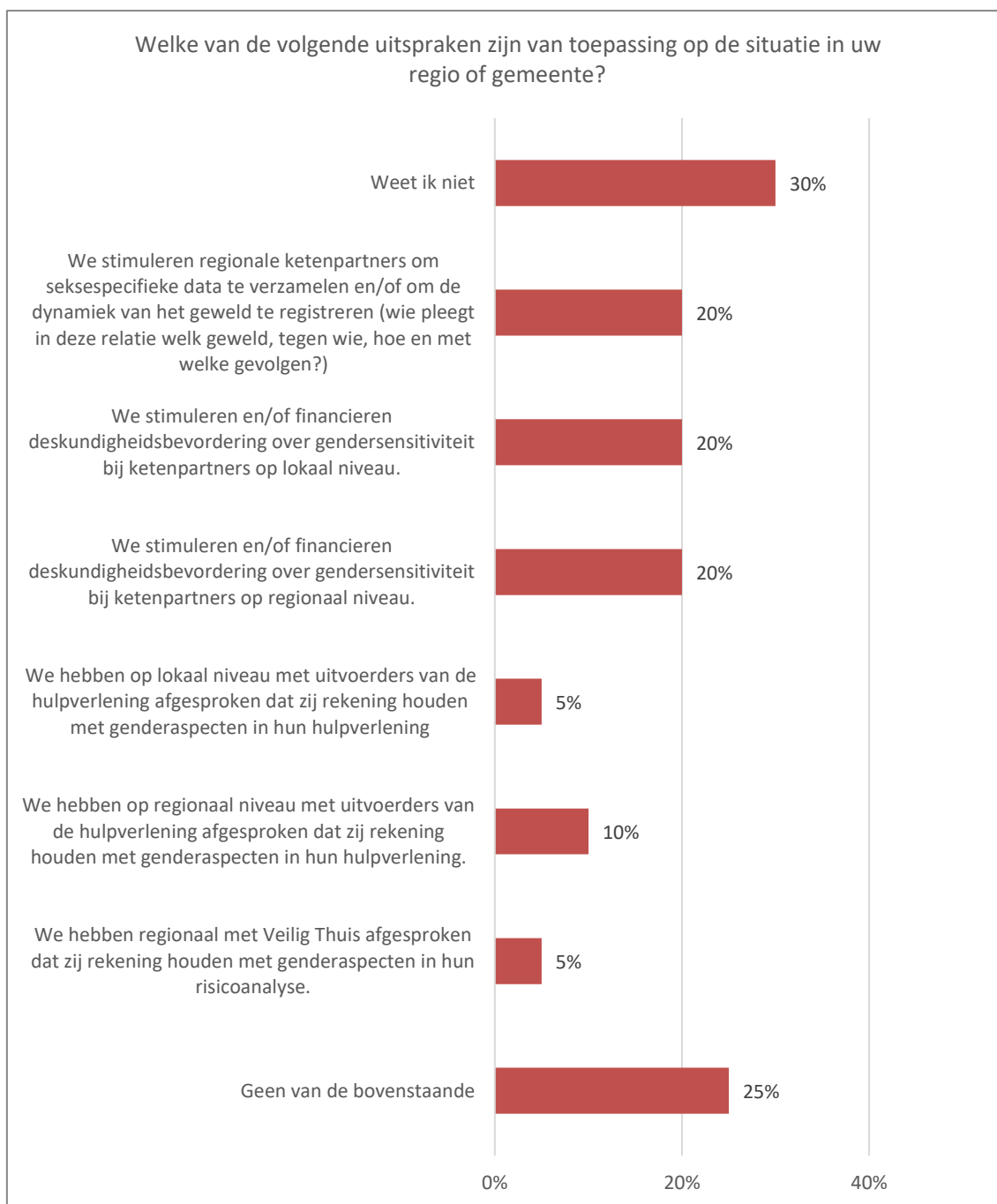
In principe kunnen we wel wensen delen, maar probleem is wel dat zij echt met een gigantisch personeelstekort zitten, dat maakt dat je iets minder makkelijk kunt zeggen: jullie moeten dit doen. Maar in principe kun je wel met ze in gesprek gaan. Wij kunnen zeggen: we willen dat jullie een bepaalde training volgen, kunnen monitoring vragen, maar dat kan ook landelijk gebeuren. Citaat interview

Operationalisering gendersensitiviteit vanuit de rol als opdrachtgever

De gemeente kan vanuit haar rol als opdrachtgever, en vanuit een subsidierelatie, een (meer) gendersensitieve ketenaanpak van huiselijk geweld stimuleren. We hebben in de enquête een aantal van de mogelijke acties uitgevraagd.

Figuur 4. Acties vanuit rol als opdrachtgever (n=20)

Figuur 4 laat zien dat gemeenten relatief weinig acties verrichten om de ketenaanpak (meer) gendersensitief te maken. Ook is het opvallend dat een derde van de beleidsambtenaren aangeeft hier geen zicht op te hebben. In de interviews wordt duidelijk dat dit deels te maken heeft met de verwachting dat ketenpartners al gendersensitief werken en er geen extra afspraken nodig zijn. Eén van de geïnterviewde beleidsambtenaren licht toe dat de gemeente met Veilig Thuis specifieke afspraken heeft gemaakt over het registreren van meldingen van huiselijk geweld:

Zij [Veilig Thuis] registreren inderdaad geslacht van melder of pleger. En volgens mij nu ook de onderlinge relatie. (...) Wij hebben als categorie 'partnermishandeling met kind' en 'partnergeweld zonder kind'. Dat is van belang omdat we getuige zijn van geweld van een ouder ook als kindermishandeling beschouwen. Maar Veilig Thuis heeft ook de categorie

'kindermishandeling'. En wanneer er dus zowel sprake is van partnergeweld als kindermishandeling, dan worden ook beide aangevinkt denk ik. Citaat interview

Maar de meerderheid van de beleidsambtenaren is terughoudend om met ketenpartners specifieke afspraken te maken over hun manier van registreren. Ze geven aan dat er landelijke en vaststaande systemen zijn en willen ook voorkomen dat er tussen regio's verschil ontstaat in de manier waarop meldingen en geboden hulp worden geregistreerd. De beleidsambtenaren die kritisch zijn over de registratie, benadrukken dat afspraken over registreren alleen niet voldoende zijn wanneer er bij andere ketenpartners nog (gender)stereotiepe denkbeelden bestaan die niet erkend worden.

Wanneer ik kijk naar de cijfers die Veilig Thuis aanlevert, wordt overwegend kindermishandeling genoemd en niet partnermishandeling. Dat heeft misschien te maken met de manier van registreren. Maar het is ook: wanneer moet je Veilig Thuis inschakelen? Onder professionals kan de gedachte leven: het gaat om volwassenen, dat is niet mijn verantwoordelijkheid. Gaat het om kinderen: ja, dan moet er expertise bij komen. Citaat interview

Deskundigheidsbevordering in algemene zin is een onderwerp waar veel gemeenten afspraken over maken met de ketenpartners. Gemeenten stellen financiering beschikbaar voor deskundigheidsbevordering voor uitvoerders en verbinden daar in sommige gevallen zeer expliciete eisen aan. In sommige regio's worden zelfs specifieke regionale deskundigheidsprogramma's ontwikkeld.

Figuur 4 laat echter zien dat slechts 20 procent van de gemeenten specifieke afspraken maakt over gendersensitiviteit in de deskundigheidsbevordering. Uit de interviews concluderen wij dat de bestaande deskundigheidsbevordering vaker gericht is op kaders zoals de *Visie gefaseerd samenwerken* of inhoudelijk niet is afgebakend. Daarbij is soms de verwachting dat gendersensitiviteit wel aan de orde komt, analoog aan de opvatting dat systeemgericht werken ook gendersensitiviteit omvat.

We hebben honderden medewerkers getraind in de Visie gefaseerd samenwerken. Veilig Thuis, vrouwenopvang, Raad voor de Kinderbescherming, jeugd, Wmo, maatschappelijk werkers. We zijn begonnen met de mensen in de kern, en hebben dan de kring wat groter gemaakt. Dat is vanuit de gemeenten geïnitieerd en gefinancierd. En daar zit die hele visie in, hoe ga je het gesprek aan? Gendersensitiviteit zit daar in. Citaat interview

Dat er in gemeenten relatief weinig afspraken met ketenpartners worden gemaakt, houdt ook verband met een breed gedragen vermoeden dat de ketenpartners toch al voldoende gendersensitief werken. In de interviews wordt bijvoorbeeld verwezen naar methoden van screening en systeemgericht werken, waarvan verwacht wordt dat ze rekening houden met ongelijke machtsverhoudingen en gendernormen. Tegelijkertijd geven beleidsambtenaren aan dat er geen monitoring, evaluatie of toetsing op gendersensitiviteit plaatsvindt. Een enkele beleidsambtenaar zegt daar, ook naar aanleiding van dit onderzoek, wel behoefte aan te hebben.

Het is meer een idee. Als er een casus is, dan wordt er toch gekeken naar hoe zijn de rollen in huis? Door het gezinsgesprek, systeemgesprek. Daar komen dat soort onderwerpen natuurlijk wel aan de orde. Dat kan niet anders. (...) Maar zoals gezegd hebben we [gendersensitief werken] niet expliciet gemaakt, maar doen we het impliciet wel. Maar het is voor mij meer een gevoel, een vermoeden. Maar het zou inderdaad wel goed zijn om dat eens te monitoren. Citaat interview

Wellicht wordt er meer rekening mee gehouden dan ik op dit moment kan overzien of weet van heb. Deze vragenlijst is tevens een mooie eye opener om hierover meer vragen te stellen zowel intern binnen gemeente als richting netwerkpartners. Daarnaast is het een aandachtspunt in vormgeving van nieuwe regiovisie komende maanden. Reactie enquête

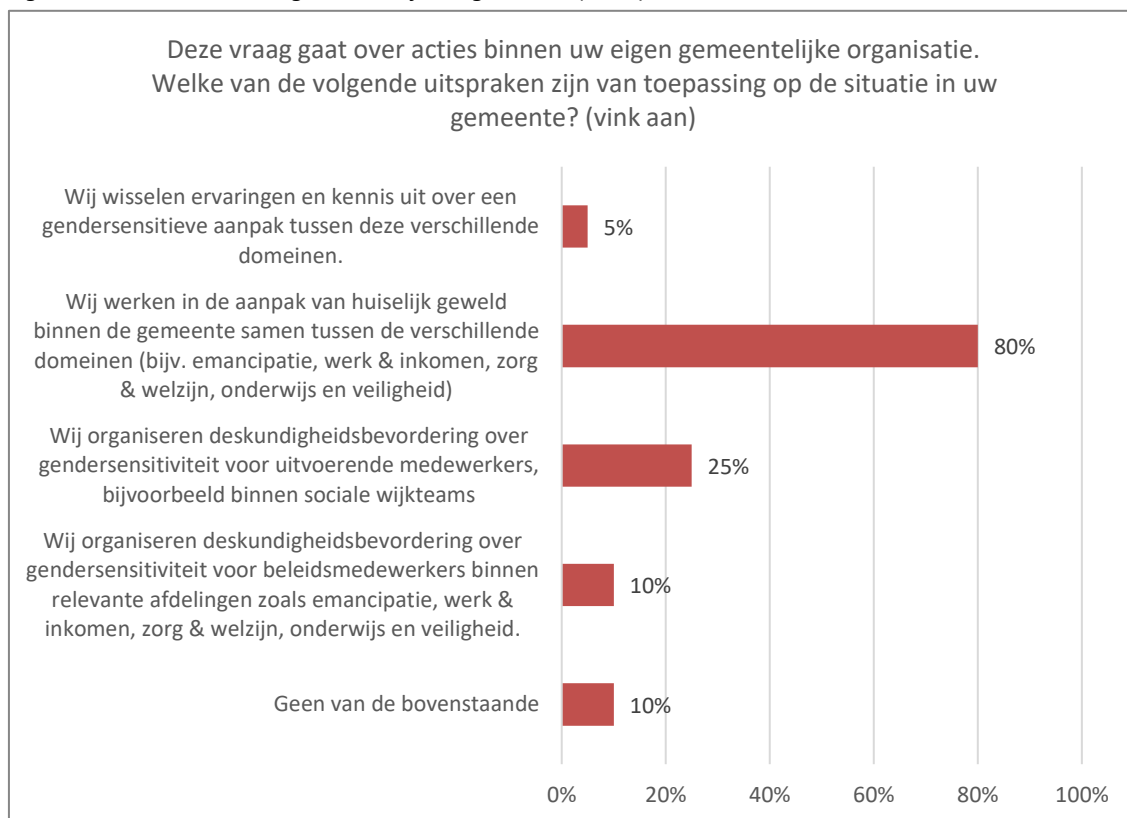
Bij de inschatting of in de uitvoering gendersensitief wordt gewerkt, en of er dus specifieke aansturing op nodig is, maken gemeenteambtenaren onderscheid tussen verschillende ketenpartners. De verwachting is daarbij dat in de hulpverlening in de (vrouwen)opvang genderfactoren automatisch worden meegenomen, maar dat dit bij andere organisaties in de keten niet vanzelfsprekend is.

Bij Veilig Thuis zijn veel mensen met een achtergrond met kinderen. Bij de [vrouwenopvang] komen ze toch uit de geschiedenis van de vrouwenbeweging, dan zie je dat ze heel erg oog hebben voor gender, bijvoorbeeld het herkennen van intieme terreur, of de checklist mogelijke partnermoord, omdat de cliënten die zij zien, dan zie je dat dat het een risico is. Ook bij de switch naar ambulante hulp zie je dat ze een inschatting moeten maken over het gevaar, die denkwijze zit er gewoon door hun manier van werken heel sterk in. Citaat interview

Operationalisering gendersensitiviteit ketenaanpak vanuit de rol als uitvoerder

Naast de positie van gendersensitiviteit in de ketenaanpak hebben we ook een aantal concrete activiteiten uitgevraagd die onderdeel zijn van een gendersensitieve aanpak binnen de gemeentelijke organisatie zelf. De gemeente heeft immers ook een uitvoerende rol via uitvoerende gemeentelijke professionals, onder andere in de domeinen zorg en welzijn en werk en inkomen.

Figuur 5. Acties binnen de gemeentelijke organisatie (n=20)

In figuur 5 is te zien dat verreweg de meerderheid van de respondenten (80 procent) aangeeft dat er in de aanpak van huiselijk geweld samenwerking is tussen verschillende beleidsdomeinen. Het bevorderen van deskundigheidsbevordering over gendersensitiviteit is vooral gericht op uitvoerende medewerkers, zoals binnen sociale wijkteams. In de interviews wordt toegelicht dat sociale wijkteams een steeds belangrijke rol innemen in de ketenaanpak, wat sommige beleidsambtenaren zorgen baart gezien de vaak generieke insteek van de teams.

Wat het complex maakt is dat er nu veel gevraagd wordt van sociale wijkteams. Vrouwenopvang is dan nu hoog specialistisch, ook wat betreft ambulante hulp. De sociale wijkteams moeten dus nu ook aan ambulante hulp doen in onveilige gezinnen. ... En ik vraag ik

me af of dat echt voldoende is. Huiselijk geweld is nu namelijk nog niet voldoende onderdeel van de opleiding sociaal werk. ... Wat is je rol, welke methodiek is er om geweld in kaart te brengen? Dat soort vragen zijn denk ik vaak nog helemaal niet helder in sociale wijkteams. Laat staan dat ze gendersensitief werken. Reactie interview

Bij de gemeenten zelf is er intern weinig sprake van deskundigheidsbevordering (10 procent) of kennisuitwisseling (5 procent) over gendersensitiviteit. In interviews wordt duidelijk dat dit mede verband houdt met het standpunt dat kennis over gender en een gendersensitieve aanpak van huiselijk geweld primair in de uitvoeringspraktijk nodig wordt geacht. De beleidsambtenaren die van mening zijn dat de gemeente een regie- en voorbeeldfunctie heeft, en dat een gendersensitieve aanpak begint bij een duidelijke visie, merken op dat er bij hun collega's weinig draagvlak is voor deskundigheidsbevordering of kennisuitwisseling.

4. Wat is het toekomstperspectief voor gendersensitief beleid?

In dit hoofdstuk beschrijven we in hoeverre gemeenten bezig zijn met de verdere ontwikkeling van gendersensitiviteit en wat daarbij zowel de uitdagingen als de kansen zijn.

4.1 Wensen en plannen voor meer gendersensitief beleid

In het kort: wensen en plannen voor gendersensitiviteit in toekomstig beleid

- In veel regio's is de laatste tijd gewerkt aan een nieuwe beleidsvisie of is dit proces recentelijk opgestart. Gendersensitiviteit is bij beleidsambtenaren vaak één van de aandachtspunten in het proces en er is de intentie om gendersensitiviteit te bevorderen.
- In de regio's waar nieuw beleid is opgesteld, leidt het streven naar gendersensitiviteit niet overal tot een expliciete integratie van gendersensitiviteit in de aanpak. Bij enkele gemeenten is dit wel het geval.
- De focus in nieuwe beleidsvisies ligt vooral op het verstevigen van bestaande kaders zoals de *Visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid* en het ontwikkelen van de toekomstscenario's, en meer specifiek het reorganiseren van de jeugdbeschermingsketen.

In lijn met de programmaperiode van *Geweld Hoort Nergens Thuis* hadden veel regiovisies een looptijd van 2018 tot 2021 of 2022. Dat betekent dat er in veel regio's recent een nieuwe beleidsvisie is opgesteld ter vervanging van de oude visie, of dat regio's bezig zijn met het ontwikkelen van nieuw beleid. De centrumgemeenten die aan dit onderzoek hebben meegedaan, spelen hierin een leidende rol. In de enquête en interviews hebben we de beleidsambtenaren dan ook gevraagd naar hun ideeën en plannen voor de verdere ontwikkeling van gendersensitief beleid in hun regio.

Bestaan er wensen om gendersensitief beleid verder te ontwikkelen?

Bij een meerderheid van de ondervraagde centrumgemeenten bestaat de wens om gendersensitief beleid verder te ontwikkelen. De betreffende beleidsambtenaren verwijzen naar de nieuwe beleidsvisies die de komende tijd ontwikkeld worden en waarin zij als centrumgemeenten meer nadruk willen leggen op gendersensitiviteit. Daarbij worden twee kanttekeningen gezet: ten eerste dat gendersensitiviteit één van meerdere prioriteiten is en dus in lijn met bestaand beleid ontwikkeld wordt; ten tweede dat andere stakeholders meegenomen moeten worden in deze ontwikkeling. De stakeholders die in deze context worden genoemd zijn onder andere regiogemeenten, Veilig Thuis, vrouwenopvang, politie, sociale wijkteams, Openbaar Ministerie, Raad voor de Kinderbescherming, jeugdbescherming.

Mijn wens om dat te doen [verder ontwikkelen van gendersensitief beleid] is groot. Gedeelde kennis onder gemeentes is nodig, uitwerking in beleid, en verbreding en draagvlak in het veld. Reactie enquête.

Ja, [de wens bestaat]. We merken dat wij hard moeten sturen op alle vormen van ontwikkeling bij zowel de regiogemeenten als bij regionale partijen zoals Veilig Thuis. Reactie enquête

Enkele respondenten verduidelijken dat het er vooral om gaat dat gendersensitiviteit in de uitvoering een plek krijgt, en meer specifiek bij de vrouwenopvang of in lokale wijkteams. Daarbij worden de bestaande kaders van de uitvoering, zoals de *Visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid*, als uitgangspunt genoemd om genderaspecten goed mee te nemen.

Een kleiner aantal beleidsambtenaren is terughoudend in het streven naar meer gendersensitiviteit. Gendersensitiviteit staat in hun regio's niet hoog op de agenda.

Wat zijn de concrete plannen voor verdere ontwikkeling gendersensitief beleid?

Ondanks de breed gedragen wens en ambitie om gendersensitief beleid verder te ontwikkelen zijn er desgevraagd weinig concrete plannen voor de daadwerkelijke versterking van gendersensitiviteit in het beleid. 20 procent van de beleidsambtenaren geeft aan plannen te hebben voor deskundigheidsbevordering over gendersensitiviteit, en in 15 procent van de regio's zijn er plannen om in de regionale beleidsvisie meer gendersensitiviteit te integreren. In de meeste regio's zijn er echter (nog) geen concrete plannen en wordt er vooral in termen van ambities en wensen over gesproken.

Dit beeld wordt bevestigd in de interviews. Beleidsambtenaren verwachten bijvoorbeeld dat gendersensitiviteit een duidelijkere plek gaat krijgen in het vernieuwde beleid, maar kunnen nog niet aangeven hoe dat vorm gaat krijgen. Dat heeft deels te maken met de fase van het beleidsvormingsproces waarin zij zitten, en deels met de eerdergenoemde onduidelijkheid omtrent de operationalisering van gendersensitief beleid. Daarnaast is het voor ons als onderzoekers soms lastig om in te schatten in hoeverre bepaalde plannen daadwerkelijk aansluiten bij de gangbare definitie en operationalisering van gendersensitief beleid. Zo zien we de in hoofdstuk 2 beschreven aanname dat de visie gefaseerd samenwerking en de systeemaanpak per definitie rekening houden met gender en gendersensitiviteit ook terug in de gesprekken over toekomstige plannen.

Gendersensitiviteit wordt een aandachtspunt. Ook omdat het een landelijk uitgangspunt is. Het past ook heel erg in de visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid... En het zit er ook wel in vanuit het toekomstscenario, daar zit het systeemstuk ook heel erg in, en gendersensitiviteit als onderdeel. We gaan het niet labelen met een apart hoofdstuk, het komt terug in het systeem. Citaat interview

In regio's waar de vernieuwing van de regiovisie al (bijna) is afgerond, zien we dat gendersensitiviteit zelden expliciet terugkomt in de nieuwe beleidsvisies. Dit is ondanks het feit dat er in die regio's vaak wel de wens bestaat om aandacht te besteden aan gendersensitiviteit en er in het proces van de totstandkoming van nieuw beleid door beleidsambtenaren en/of ketenpartners soms ook expliciet gekeken is naar mogelijkheden om gendersensitiviteit te bevorderen. In de regiovisies wordt zelden verwezen naar genderongelijkheid als oorzaak van geweld. Er worden weinig activiteiten genoemd om te komen tot een gendersensitieve ketenaanpak van huiselijk geweld, zoals het verzamelen van genderspecifieke data of het stimuleren van deskundigheidsbevordering. Gendersensitiviteit komt hooguit in specifieke initiatieven en impliciet naar voren.

Gendersensitiviteit zit er niet helemaal niet in, maar sommige dingen zijn er misschien per ongeluk goed ingekomen. Bijvoorbeeld het willen verbeteren van de positie van de vrouwen die in de opvang terecht komen. Maar het is niet dat we van tevoren heel erg hebben gezegd, dit moet gendersensitiviteit zijn, dat is meer toevallig. Citaat interview

We zijn met partners in gesprek gegaan... Gendersensitiviteit is daarin niet heel expliciet naar voren gekomen. Behalve dat we willen kijken of onze interventies goed op de gezinsprofielen aansluiten, en daarbij kozen we wel voor intieme terreur als focusprofiel, omdat dit wel een profiel was waar we nog wat hebben te doen. Citaat interview

Gendersensitiviteit is daarmee weliswaar onderwerp van gesprek op regionaal niveau, maar wordt ook in beleidsplannen die nu opgesteld worden slechts bij uitzondering vertaald naar concrete acties. Uit de interviews en de vernieuwde beleidsvisies blijkt dat andere onderwerpen over de hele linie meer aandacht en prioriteit krijgen. Het gaat daarbij om de volgende elementen:

- De meeste beleidsvisies worden ontwikkeld in lijn met de Visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid en de drie fases van die visie komen vaak terug als structuur van het beleid en uitvoeringsprogramma's. Ook bij deskundigheidsbevordering ligt de focus vaak op die visie, zowel in de huidige programma's als in toekomstige plannen.

- Er wordt vooral ingezet op versteviging van bestaande structuren en werkwijzen, met het impliciete en soms expliciete uitgangspunt om vooralsnog zo weinig mogelijk nieuwe acties te ontwikkelen.
- De toekomstscenario's kind- en gezinsbescherming krijgen veel aandacht op regionaal niveau, waarbij op veel plekken nog wel onduidelijk is wat de precieze invulling hiervan gaat worden.
- Specifieke maatregelen voor ketensamenwerking die soms voortkomen uit het toekomstscenario en soms al langer als prioriteit worden benoemd, zoals het principe ' één gezin, één plan, één coördinator'.

Terwijl deze elementen vaak worden genoemd en ook in afgeronde beleidsvisies terugkomen, is het ook hier niet altijd duidelijk wat de verschillende plannen daadwerkelijk behelzen. De *Visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid* wordt als een duidelijke richtlijn voor zowel beleid als uitvoering beschouwd en lijkt als overkoepelend raamwerk een vaste plek te krijgen in de meeste regio's, maar de meningen verschillen over de mate waarin gendersensitiviteit hierin voldoende is uitgewerkt.

Met name het *Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming* is nog omgeven door veel onduidelijkheid. Verschillende beleidsambtenaren spreken hun zorgen uit op de manier waarop het toekomstscenario is vormgegeven. Zo is het toekomstscenario aanvankelijk ingestoken vanuit een focus op veiligheid van kinderen en is de angst dat hiermee de veiligheid van volwassenen (en daarmee indirect ook de kinderen) onvoldoende gewaarborgd wordt.

We bevinden ons ook midden in de beweging van het toekomstscenario. Mensen als [vrouwenopvang] zeggen wel dat je niet moet vergeten dat het niet altijd om kinderen gaat. ... De toekomstscenario's zijn te veel gefocust op kinderen. Met een focus op kinderen en gezinnen, dan ga je niet heel snel denken aan partnergeweld. Citaat interview

Het programma *Geweld hoort nergens thuis* is vanaf 1 juni 2022 opgegaan in het programma voor het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming. Hiermee is de focus op kinderen in de toekomstscenario's verbreed naar veiligheid van 0 tot 100. Ook de prioriteiten van het programma *Geweld hoort nergens thuis* zoals het werken volgens de *Visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid*, het versterken van lokale (wijk)teams, MDA++ en de integrale sturing op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling hebben een plek gekregen in het toekomstscenario. Desondanks zijn beleidsambtenaren er niet gerust op dat de opbrengsten en de open eindjes uit het programma *Geweld hoort nergens thuis* daadwerkelijk geborgd zijn.

Dit heeft te maken met een aantal keuzes, zoals het beëindigen van de financiële ondersteuning voor het aanstellen van regionale projectleiders, maar ook met de verschillen in 'opdracht'. Want hoewel beleidsambtenaren voorstander zijn om de aanpak van kindermishandeling en partnergeweld te integreren, merken ze dat er nog steeds sprake is van verschillende 'sporen'. Het 'reorganiseren van de jeugdbeschermingsketen' is vervolgens het spoor dat de meeste tijd en aandacht vraagt, waardoor de borging en voortzetting van *Geweld hoort nergens thuis* niet alleen onduidelijk maar ook onzeker is.

Ook wijzen beleidsambtenaren naar andere landelijke programma's, die in theorie inhoudelijk aansluiten bij een gendersensitieve aanpak van huiselijk geweld maar als 'losstaand' programma worden beschouwd.

Overigens heb je natuurlijk ook nog een nieuw landelijk programma: seksueel geweld en grensoverschrijdend gedrag. In dit programma is een gendersensitieve blik, maar huiselijk geweld wordt niet expliciet besproken. Terwijl: ze zijn zo erg gelinkt. Ja, we moeten de gendernormen veranderen. In de hele samenleving. Ook op scholen. En dat is erg goed dat dit nieuwe programma daar op inzet. Maar wanneer ik dan een haakje probeer te maken met de aanpak van huiselijk geweld, dan wordt er ook gezegd: we gaan niet alles doen. We hebben het al zo druk met de toekomstscenario's. Citaat interview

Vanwege al deze onduidelijkheden en risico dat de aanpak van huiselijk geweld, en specifiek partnergeweld en geweld tegen vrouwen, ondergesneeuwd wordt door andere landelijke opdrachten, wordt door verschillende beleidsambtenaren de hoop of verwachting uitgesproken van een programma 'Geweld hoort nergens thuis 2.0'.

4.2 Belemmerende en bevorderende factoren

In het kort: drempels voor ontwikkelingen van (meer) gendersensitief beleid

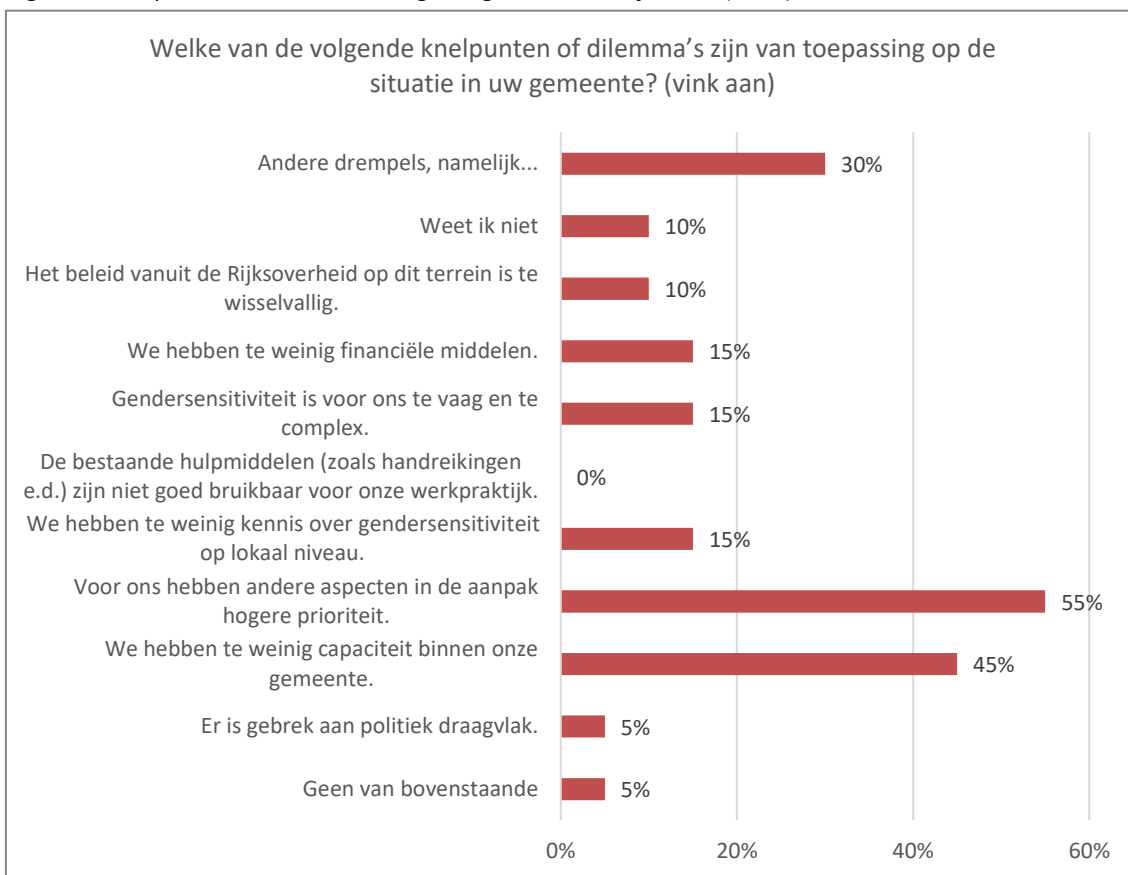
- Drempels voor de verdere ontwikkeling van gendersensitief beleid zijn: concurrentie met andere prioriteiten, de algemene druk op de uitvoerende partijen en op de budgetten, en verwarring of onduidelijkheid over het begrip en operationalisering van 'gendersensitief'.
- Aandacht voor gender in bestaande kaders en instrumenten wordt door gemeenten als het meest kansrijk gezien. Ook het oormerken van financiering kan helpen, maar brengt ook risico's met zich mee.
- Gemeenten hebben behoefte aan verduidelijking en ordening, maar niet aan een nieuwe handreiking of informatieproduct. Er is eerder te veel informatie dan te weinig. De informatie bundelen tot deskundigheidsbevordering, wat het liefst geïntegreerd wordt met het huidige deskundigheidsaanbod, heeft de voorkeur. Gemeenten staan open voor initiatieven vanuit ketenpartners in de uitvoering.

We hebben geconstateerd dat beleidsambtenaren in de basis positief staan tegenover gendersensitief beleid maar dat zij moeite hebben het te operationaliseren. Ook zien we dat er een bredere wens is om gendersensitief beleid te ontwikkelen maar dat dit ook in de nieuwe ronde van regionale beleidsontwikkeling slechts in beperkte mate tot veranderingen in beleid leidt. Ondanks positieve intenties lukt het dus kennelijk onvoldoende om gendersensitief beleid goed van de grond te krijgen. Hieronder gaan we in op de mogelijke verklaringen hiervoor, en de manieren om daar verandering in te brengen.

Knelpunten bij de ontwikkeling van gendersensitief beleid

In de enquête hebben we verschillende mogelijke knelpunten in de ontwikkeling van gendersensitief beleid voorgelegd aan de respondenten. In figuur 6 is te zien dat veel van de aangedragen knelpunten niet worden herkend door de beleidsambtenaren.

Figuur 6. Knelpunten voor ontwikkeling van gendersensitief beleid (n=20)

De twee knelpunten die wel door een aanzienlijk deel van de respondenten worden herkend zijn aan elkaar gerelateerd. 55 procent van de beleidsambtenaren geeft aan dat andere aspecten in de aanpak hogere prioriteit hebben, en 45 procent geeft aan dat er te weinig capaciteit binnen de gemeente is om gendersensitief beleid te ontwikkelen.

Het lijkt wel of binnen het thema GIA specifieke onderwerpen concurreren om de schaarse aandacht. Er is afgelopen tijd veel aangedragen vanuit GHNT en dat is verrijkend. Tegelijkertijd ontbreekt het aan de tijd en capaciteit om er echt mee aan de slag te gaan. Reactie enquête

Dit sluit aan bij de constatering in voorgaande paragraaf dat in de nieuwe beleidsvisies wel bepaalde nieuwe ontwikkelingen worden opgepakt, maar gendersensitiviteit te veel gezien wordt als een extra opgave waar geen ruimte voor is. Gebrek aan politiek draagvlak, wisselvallig Rijksbeleid, moeite met het concept van gendersensitiviteit en gebrek aan financiële middelen worden in de enquête slechts sporadisch als drempels genoemd door respondenten.

Het gebrek aan capaciteit heeft niet alleen betrekking op de beleidsambtenaren, blijkt uit de interviews. Het zijn vaak juist de capaciteitsproblemen bij uitvoerders die ervoor zorgen dat beleidsambtenaren beducht zijn voor het opleggen van extra eisen of het aanzwengelen van nieuwe ontwikkelingen. De algemene teneur is dat de ketenpartners, met name Veilig Thuis maar ook bijvoorbeeld de sociale teams, overbelast zijn en tijd moeten krijgen om hun basisvoorziening op orde te krijgen. In deze context wordt gendersensitiviteit als een extra belasting gezien die er wellicht toe kan leiden dat de ketenpartners overvraagd worden.

We kunnen wel bijvoorbeeld training faciliteren en betalen... Maar er is al best veel druk [op Veilig Thuis], al hun medewerkers lopen over, hetzelfde zie je bij de lokale teams. Waardoor je wel merkt dat bij dit soort dingen, weer een training, weerstand komt. Mensen willen wel, maar

dan wordt het belangrijk dat je dingen met elkaar verbindt. Dat er niet alleen maar gender inzit. Want anders zit er het gevoel dat je wordt overvraagd. Want nu heb je ook toekomstscenario, en actieplan grensoverschrijdend gedrag et cetera. Citaat interview

In de interviews constateren beleidsambtenaren dat het gebrek aan gezamenlijke visie op en eenduidige opvatting van gendersensitiviteit een verdere beweging richting gendersensitiviteit in de weg staat. Ten eerste herkennen zij het beeld dat er verwarring is over de daadwerkelijke betekenis van gendersensitiviteit en de concrete meerwaarde. Ten tweede is de opvatting dat gendersensitiviteit iets 'extra's' is een drempel voor verdere ontwikkeling. Het is vervolgens nog onvoldoende gelukt om 'gender' te verbinden aan de andere prioriteiten en ontwikkelingen waar gemeenten mee bezig zijn.

Er is veel verwarring. Ik denk dat iedereen een andere associatie heeft bij dit thema en dat het nog niet gelukt is om een duidelijk beeld te creëren waar iedereen het over eens is. Mensen hebben ook een bepaalde weerstand tegen de beweging van gender etc. Het [is] nog best conceptueel, je kan het moeilijk in één zin uitleggen. Citaat interview

Het is wel lastig dat mensen gendersensitiviteit zien als apart onderwerp, maar dat is het niet. Er is al steeds meer aandacht voor, en dat helpt in ieder geval. Er mag nog wel meer aandacht zijn in de bestaande programma's, Visie gefaseerde samenwerking en de Toekomstscenario's, zodat het dus niet iets is waar je een apart beleid op maakt. Citaat interview

Waar deze respondenten tegen weerstand van collega's aanlopen en worstelen met de verwarring en eventuele misverstanden bij anderen, bevestigen andere respondenten dit beeld door zelf de betreffende standpunten naar voren te brengen. Daar is onderstaand citaat een illustratie van.

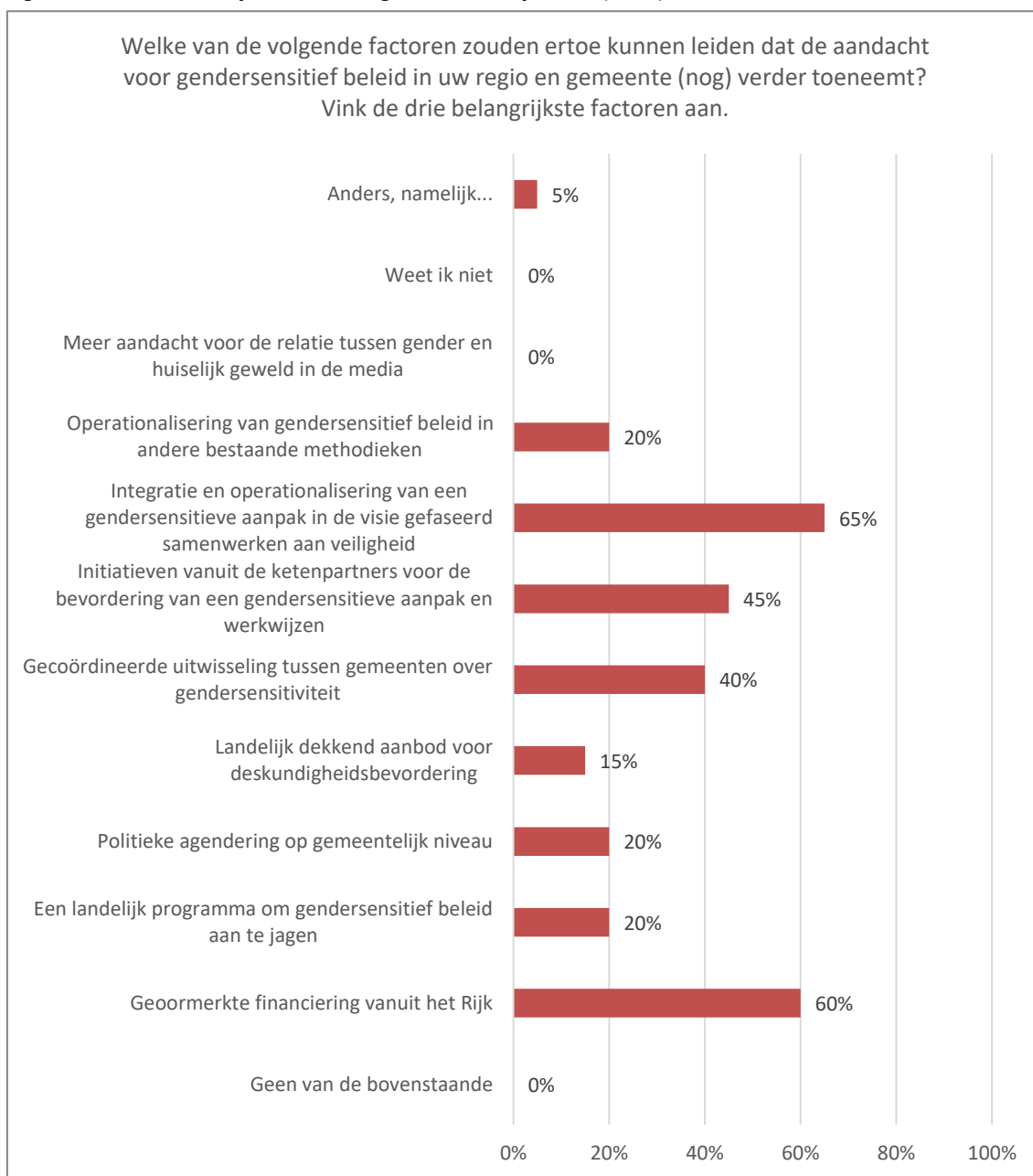
Het Rijk moet eens stoppen met sturen op die kleine onderwerpen. Laten we het grote plaatje niet uit het oog verliezen. Daar is nog veel te winnen. Reactie enquête

Dit laat wederom zien dat er aan de ene kant veel kansen en mogelijkheden zijn om gendersensitiviteit sterker te verankeren in het beleid, maar dat er aan de andere kant ook actief op ingezet zal moeten worden en naar aansluiting gezocht moet worden op lopende ontwikkelingen. Hieronder gaan we in op het perspectief van de beleidsambtenaren op verschillende mogelijkheden om een gendersensitieve aanpak van huiselijk geweld verder aan te jagen.

Mogelijke manieren om gendersensitief beleid te bevorderen

In de enquête hebben we aan de respondenten verschillende mogelijkheden voorgelegd om de aandacht voor gendersensitiviteit te bevorderen en gevraagd van welke drie acties zij het meeste resultaat verwachten. In figuur 7 is te zien dat het integreren van een gendersensitieve aanpak in de *Visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid* en het inzetten van geormerkte financiering vanuit het Rijk worden het vaakst als kansrijke acties genoemd. Daarnaast denkt 45 procent van de gemeenten dat initiatieven vanuit de ketenpartners de aandacht voor gendersensitiviteit zal bevorderen. 40 procent ziet gecoördineerde uitwisseling tussen gemeenten over gendersensitiviteit als een effectieve actie.

Figuur 7. Bevorderende factoren voor gendersensitief beleid (n=20)

De roep om aan te sluiten bij bestaande kaders en instrumenten komt ook vaak terug in de interviews. Dit komt direct voort uit de eerder benoemde constatering dat gendersensitiviteit door beleidsambtenaren en ketenpartners vaak gezien wordt als een extra opgave. Naast het kader van de *Visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid* worden de *Toekomstscenario's kind- en gezinsbescherming* en het *Kwaliteitskader Werken aan Veiligheid voor lokale teams* genoemd als mogelijke aansluitingspunten. Juist in een context waarin gemeenten al veel (ontwikkel)opgaven op hun bordje hebben, is het een aantrekkelijk idee om een thema als gendersensitiviteit te verbinden aan andere opgaves.

Je kan het ook onderdeel maken van het toekomstscenario, een verplicht onderdeel. Probeer het ergens in te fietsen. Misschien moet je het niet toespitsen op alleen huiselijk geweld, misschien moet je het veel breder trekken. Je hebt die aanpak seksueel geweld en grensoverschrijdend

gedrag. Al die dingen zijn wel een ingang om mensen er meer bewust van te maken. Citaat interview

Sluit voor vervolgstappen aan bij lopende trajecten rond het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming, schadelijke praktijken en het nationaal actieplan seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag. Reactie enquête

Het integreren of *mainstreamen* van gendersensitiviteit kan volgens sommige respondenten ook toegepast worden op bestaande deskundigheidsbevorderingen. In sommige regio's faciliteren gemeenten brede trainingsprogramma's voor sociale (wijk)teams of specifiek voor uitvoerders op het terrein van huiselijk geweld. Ook hier staan de net genoemde kaders centraal. Het toevoegen van modules gerelateerd aan gendersensitiviteit aan deze programma's wordt geopperd als alternatief voor het optuigen van een extra trainingstraject.

Terwijl een groot deel van de respondenten het beschikbaar stellen van geormerkte financiering voor gendersensitief beleid als kansrijk ziet, zijn de meningen verdeeld of dit ook wenselijk is. Volgens sommige respondenten is geormerkte financiering weliswaar een effectief middel, maar is het eigenlijk niet passend bij de situatie waarin gemeenten op dit moment verkeren, waarbij al genoeg specifieke onderwerpen om aandacht vragen. Bovendien kan geormerkte financiering er juist voor zorgen dat gendersensitiviteit als iets apart en aanvullends wordt waargenomen en daardoor geen structurele of geïntegreerde plek krijgt in de aanpak. Desondanks zien anderen een financiële prikkel als onvermijdbaar, zeker gezien het feit dat het tot nu onvoldoende lukt om een gendersensitieve aanpak te implementeren.

Geormerkt geld zou helpen, maar ik zou daar geen voorstander van zijn omdat het leidt tot verdere versnippering. Reactie enquête

Ik denk toch dat er iets financieels bij moet komen, toch een bepaalde soort subsidie en zo veel tijd om de aanpak op orde te krijgen. En dat moet je dan toch framen vanuit de verdragsverplichtingen. Wel met een makkelijke communicatie: dit is wat het betekent, en niet te technisch, want dan raak je mensen van kwijt. Citaat interview

Ook kan er een combinatie gevonden worden door aan deskundigheidsbevordering geormerkte financiering te verbinden.

Qua middelen is het altijd krap. Het helpt altijd als er specifiek op dit thema landelijke middelen worden inzet. Zie bijvoorbeeld traumasensitief werken. Daar hebben ze vanuit 'drakentemmers' een landelijk aanbod aan cursussen voor opgericht. Daar kun je gewoon voor inschrijven. Gratis aangeboden vanuit het Rijk. Dan krijg je overal expertise. Zo iets zou je ook voor gendersensitief werken kunnen doen. Citaat interview

Initiatieven vanuit de ketenpartners kunnen op veel steun rekenen bij de ondervraagde beleidsambtenaren. Het blijft daarbij echter, ook in de interviews, onduidelijk wat dat zou kunnen betekenen en wat de rol van de gemeente hierin kan zijn. Initiatieven van ketenpartners zijn immers vaak afhankelijk van financiële of andersoortige ondersteuning van de gemeentelijke opdrachtgever.

Het helpt hierbij dan ook wanneer de ketenpartners zelf ermee aan de slag gaan (zoals Veilig Thuis, politie, OM) zodat je vanuit de gemeente het niet actief hoeft aan te jagen maar er al draagvlak is vanuit de verschillende hoeken. Reactie enquête

Wat deze verschillende denkrichtingen niet oplossen, is de resterende onduidelijkheid en onenigheid over de functie en betekenis van gendersensitief beleid. Het ontwikkelen van nog meer hulpmiddelen en handreikingen zal hier volgens respondenten weinig verandering in brengen. Het lijkt erop dat er meer behoefte is aan een gesprek tussen gemeenten over gendersensitiviteit, het opdoen en

uitwisselen van ervaringen. Aangezien het concept gendersensitiviteit voor velen nog steeds abstract blijft, zoeken de beleidsambtenaren de oplossing in "er gewoon mee aan de slag gaan".

Juist ook de duidelijkheid over: waar gaat het dan over, waarom is het dan een onderwerp, en wat kan je daarmee praktisch? Mensen worden ook echt moe van de hoeveelheid handreikingen die geschreven worden. Maar wat kan ik dan doen? Binnen wat we al moeten doen, hoe zit [gendersensitiviteit] er dan in, en hoe maak je het dan concreet? Citaat interview

5. Conclusies en aanbevelingen

5.1 Hoe staat het ervoor met gendersensitief beleid bij centrumgemeenten?

Dit onderzoek had tot doel meer inzicht te verschaffen in de mate van en wijze waarop er op lokaal niveau in de aanpak van partnergeweld sprake is van een gendersensitief beleid. We kunnen concluderen dat gendersensitiviteit in bestaand en toekomstig beleid nog onvoldoende uit de verf komt. Na jaren van (impliciet en expliciet) genderneutraal beleid vraagt de ontwikkeling en implementatie van gendersensitief beleid om een paradigmaverschuiving die op veel plekken nog niet heeft plaatsgevonden. Dat betekent niet dat er geen sprake is van verandering. Er is veel beweging in het bredere (beleids)veld van huiselijk geweld, en de gewenste aandacht voor gendersensitiviteit maakt daar onderdeel van uit. Hieronder zetten we de hoofdconclusies uit de voorgaande hoofdstukken op een rij.

Huidig beleid voor de aanpak van huiselijk van geweld is in de meeste regio's niet gendersensitief.

Ongeveer de helft van de centrumgemeenten geeft aan dat gender één van de aspecten is waar in het regionale en/of gemeentelijk beleid rekening mee wordt gehouden. Tegelijkertijd komt in de meerderheid van de beleidsvisies het woord gender niet voor en wanneer gesproken wordt over de ongelijke machtsverhoudingen als oorzaak van geweld wordt dit niet verbonden aan heersende gendernormen. De beleidsvisies bevatten wel elementen van gendersensitief beleid die aandacht hebben voor sekse of genderidentiteit. Een kwart van de ondervraagde gemeenten geeft aan dat gender geen rol speelt in het beleid in de regio en gemeente, maar dat er wel een wens is om dit te doen. De overige gemeenten geven aan dat 'gender' geen expliciete aandacht heeft in het beleid, maar dat er impliciet sprake is van gendersensitief beleid. Dit houdt verband met de verwachting dat gender op uitvoeringsniveau automatisch wordt meegenomen. Deze verwachting wordt niet gestaafd door (regionale) monitoring.

Beleidsambtenaren staan welwillend tegenover gendersensitief beleid maar worden geremd door misvattingen en onduidelijkheden omtrent de betekenis ervan. Gender wordt regelmatig verward met sekse of genderidentiteit, en gendersensitief beleid wordt vervolgens geïnterpreteerd als beleid voor specifieke doelgroepen. Beleidsambtenaren zien 'gendersensitiviteit' regelmatig als een aanvullend onderwerp en een extra belasting voor een stelsel dat al onder druk staat. Zij zien een spanning tussen gendersensitief beleid en het tegengaan van stereotype beelden over geweld in relatie tot mannen en vrouwen (sekse), terwijl een genderperspectief juist een oplossing kan bieden voor deze spanning. Verder gaan sommige beleidsambtenaren ervan uit dat een systeemaanpak automatisch gendersensitief is, wat feitelijk niet het geval is. Onder de streep vinden beleidsambtenaren het lastig om de urgentie en de concrete uitwerking van gendersensitief beleid goed onder woorden te brengen.

Gendersensitiviteit is onderwerp van gesprek bij ontwikkeling van nieuw beleid, al komt het vooralsnog weinig terecht in definitieve beleidsteksten. Dat heeft mede te maken met de net genoemde onduidelijkheden, waardoor de concrete vertaling van gendersensitiviteit naar beleid zelden van de grond komt. Ook een gebrek aan politieke urgentie houdt gendersensitiviteit in beleid tegen. Hoewel beleidsambtenaren merken dat de aandacht voor gender in de afgelopen jaren is gestegen, is het in de gemeenteraad of het college nauwelijks onderwerp van gesprek en is er bij centrumgemeenten weinig sprake van deskundigheidsbevordering of kennisuitwisseling over gendersensitiviteit. Andere prioriteiten staan hoger op de agenda, waaronder de landelijk ingegeven inzet op het *Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming* dat (vooralsnog) geen gendersensitieve insteek kent.

Beschikbare factsheets en handreikingen over gendersensitiviteit zijn bekend en nuttig voor een basisniveau aan kennis. Beleidsambtenaren plaatsen kanttekeningen bij de toepasbaarheid van deze instrumenten. Bovendien maken de kerndocumenten die als kapstok in de aanpak van huiselijk geweld worden gebruikt zoals de *Visie gefaseerd samenwerking* en het *Kwaliteitskader Werken aan Veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten* geen vermelding van gender(sensitiviteit). Ten behoeve van een

gendersensitieve aanpak zijn losstaande factsheets ontwikkeld, die door beleidsmedewerkers ook als zodanig beschouwd worden. Dit kan het gevoel dat gendersensitiviteit een extra opgave is voor beleidsmakers en uitvoerders versterken. Gemeenten staan open voor landelijke kaders en beleidsprioriteiten. Voor het opstellen van de huidige regiovisies is het *'Actieplan Geweld Hoort Nergens Thuis'* veelal als uitgangspunt gebruikt, dat bij de start geen aandacht had voor gender.

Gemeenten zien het integreren van gendersensitiviteit in bestaande kaders van beleid als de meest kansrijke route voor het verder aanjagen van gendersensitiviteit. Dit komt tegemoet aan hun wens om geen extra prioriteiten te ontwikkelen en de uitvoerende partijen niet te overvragen. Ook sluit dit aan bij de positionering van gendersensitiviteit als basisprincipe van beleid en uitvoering in plaats van een apart programma of doelgroepengerichte acties. Hierbij moet echter gewaakt worden voor de indruk dat er vervolgens geen inzet van (centrum) gemeenten of uitvoerders meer nodig is. In de huidige situatie is de impliciete verwachting dat gender in de aanpak automatisch wordt meegenomen immers één van de valkuilen die gendersensitiviteit in de weg staan.

5.2 Hoe kan gendersensitief beleid verder bevorderd en verankerd worden?

Terwijl bovenstaande conclusies laten zien dat er nog een weg te gaan is voor gendersensitief beleid in Nederland, zijn er ook voldoende aanknopingspunten om een gendersensitief perspectief verder te bevorderen. In de basis bestaat er bij de meeste gemeenten de wens om gendersensitief beleid te voeren. De vraag is dan ook vooral hoe het gemeenten makkelijker gemaakt kan worden om de volgende stappen richting (meer) gendersensitief beleid te zetten. We hebben immers gezien dat centrumgemeenten bereid en in staat zijn om landelijke beleidskaders te volgen, mits er sprake is van duidelijke sturing en facilitering. Het vereist dan ook niet alleen actie op het niveau van gemeenten, maar ook op landelijk niveau en in de uitvoering, om de eerdergenoemde paradigmashift naar gendersensitiviteit daadwerkelijk te voltooien.

Dit onderzoek geeft zicht op de dilemma's en ingewikkeldheden van de mogelijke oplossingsrichtingen. Extra geld is effectief en wellicht nodig, maar zendt ook een signaal uit dat gendersensitiviteit een extra opgave is. Verduidelijking en concretisering is zeer gewenst maar er ligt eerder te veel dan te weinig informatie en materiaal. Integratie in bestaande kaders ligt voor de hand, maar kan ook tot stilstand of ontwijking van het onderwerp voeren. Dit betekent ook dat er geen makkelijke oplossing bestaat, maar dat we op zoek moeten gaan naar een combinatie van acties vanuit verschillende perspectieven. Hieronder doen we daarom een aantal aanbevelingen aan de actoren op verschillende niveaus die bij elkaar ervoor kunnen zorgen dat gendersensitiviteit steviger wordt verankerd dan nu nog het geval is.

Aanbevelingen voor gemeenten

- **Positioneer, prioriteer en operationaliseer gendersensitiviteit in de beleidsvisies.** De meeste beleidsambtenaren zijn het eens met het uitgangspunt dat gendersensitiviteit zowel in beleid als in de praktijk expliciet aandacht moet krijgen. Wanneer het in beleid is opgenomen kan het ook een daadwerkelijke opdracht worden richting uitvoering. De beleidsvisie is kaderstellend. Om te voorkomen dat het van de lokale (actie)plannen valt, is het belangrijk om gendersensitiviteit te prioriteren en niet slechts als bijkomend aandachtspunt te noemen. Om te voorkomen dat de gendersensitieve aanpak in de praktijk niet, onvoldoende of incorrect wordt toegepast, is het nodig gendersensitiviteit in het beleid te operationaliseren. Voor een correcte definitie en operationalisering bieden de checklist van het College en de ontwikkelde instrumenten vanuit het programma *Geweld hoort nergens thuis* een goede basis. Ook zijn er een vijftal bestaande regiovisies die als voorbeeld kunnen dienen (zie bijlage).
- **Wees bewust van veelvoorkomende misinterpretaties en valkuilen.** Dit onderzoek laat zien dat het begrip 'gender' in de operationalisering van gendersensitief beleid niet zelden vertaald wordt met 'seks', 'seksuele voorkeur' of 'genderidentiteit'. Dit is niet foutief, maar wel onvolledig en leidt onnodig tot verwarring. Vrouwen en lhbtqi+ personen hebben weliswaar een groter risico om huiselijk geweld mee te nemen als gevolg van machtsongelijkheden en verschillen in waardering van mannen en vrouwen, waarbij mannen c.q. het mannelijke hoger gewaardeerd worden. Maar gender en alle bijbehorende gedragsnormen kunnen ook ten

grondslag liggen aan het geweld tegen mannen en staan de (h)erkenning van mannen als slachtoffer in de weg. Concreet kan gendersensitiviteit samengaan met het doorbreken van stereotiepe denkbeelden over vrouwen als slachtoffer en mannen als pleger. Het bewustzijn van deze misinterpretaties kan helpen in 'lastige' discussies en vermindert het risico dat de uitwerking van het beleid (onbedoeld) juist genderneutraal is.

- **Ga in gesprek met ketenpartners, maak afspraken en evalueer.** Uit dit onderzoek komt naar voren dat beleidsambtenaren soms wachten op signalen vanuit ketenpartners of eerst zelf helder voor ogen willen hebben wat gendersensitief werken behelst. Vanuit de notie dat de ketenpartners mogelijk met hetzelfde vraagstuk bezig zijn en hierin afwachtend zijn, adviseren wij om dit gesprek met elkaar aan te gaan en samen te onderzoeken welke (on)mogelijkheden er zijn. Hierbij is van belang dat een gendersensitieve aanpak uitstekend samengaat met de systeemgerichte aanpak en de *Visie gefaseerd samenwerken*, maar dat deze aanpakken alleen gendersensitief zijn wanneer professionals voldoende kennis hebben over de rol van gender in het ontstaan en voortduren van huiselijk geweld. Daarom is het zeer aan te bevelen om deskundigheidbevordering over gendersensitiviteit (eventueel geïntegreerd in bestaande deskundigheidsbevordering) bij ketenpartners en de sociale (wijk)teams te stimuleren en/of te financieren. Vervolgens kunnen beleidsambtenaren en uitvoerders regelmatig samen evalueren welke knelpunten en oplossingsmogelijkheden er nog zijn in het uitvoeren van een gendersensitieve aanpak van huiselijk geweld.

Aanbevelingen voor de Rijksoverheid

- **Positioneer, prioriteer en operationaliseer gendersensitiviteit in de Toekomstscenario's.** Voor het opstellen van regiovisies nemen gemeenten landelijke actieplannen als voorbeeld. Eén van de verklaringen dat regionale actieplannen geen melding maken van gender, is dat de basisdocumenten van het landelijke programma *Geweld Hoort Nergens Thuis* hier geen melding van maakten. Hetzelfde geldt voor het landelijke programma *Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming*. De ontwikkelingen van dit programma worden op regionaal en lokaal niveau op de voet gevolgd. Het is daarom aan te bevelen om in de communicatie rondom dit programma de meerwaarde van een gendersensitieve aanpak van huiselijk geweld te integreren met de programmadoelen. Daarnaast wachten gemeenten op concrete uitwerking van de manier waarop de resultaten van het programma *Geweld hoort nergens thuis* in het programma *toekomstscenario kind- en gezinsbescherming* geborgd en gecontinueerd worden. Dit biedt een kans om in deze nadere uitwerking gendersensitiviteit te positioneren, prioriteren en op een correcte manier te operationaliseren.
- **Stimuleer en faciliteer deskundigheidsbevordering over gendersensitiviteit.** De reeds ontwikkelde hulpmiddelen en handreikingen bieden professionals voldoende basiskennis over (de meerwaarde van) gendersensitief beleid. Om vervolgens te zorgen dat deze basiskennis zich vertaalt in een gendersensitieve aanpak van huiselijk geweld, is een vertaling naar de praktijk nodig. Want, zoals ook in andere onderzoeken aangegeven, geldt hier het credo 'Als je het niet weet, zie je het ook niet'. Daartoe is het van belang dat er in trainingen aandacht is voor de eigen bias en de invloed van de heersende gendernormen op de blik van de professionals. We adviseren om te inventariseren of het huidige trainingsaanbod hier voldoende op gericht is en de handreikingen en trainingen die casuïstiek beschrijven en inzetten op het doorbreken van de eigen bias, breder onder de aandacht te brengen. Om afname van deze deskundigheid te bevorderen, is het aan te bevelen om de mogelijkheid tot landelijke financiering, analoog aan het project 'Drakentemmers', te verkennen.
- **Zoek verbinding met de andere landelijke programma's.** De centrale overheid heeft de verantwoordelijkheid om de juridische verplichtingen van het Verdrag van Istanbul te monitoren en bij te sturen. Om te voorkomen dat 'gendersensitief werken' als een losstaand thema wordt beschouwd en een versnipperende aanpak te voorkomen is het aan te bevelen om in de uitwerking van 'gendersensitief werken' in het landelijke programma *Toekomstscenario's kind- en gezinsbescherming* verbinding te zoeken met landelijke programma's rondom aanpalende thema's, zoals schadelijke praktijken en mensenhandel, en het *Actieplan Seksueel Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag*. Naast programma-

overstijgende monitoring, behoort het instellen van een overkoepelende infrastructuur voor scholing en deskundigheidsbevordering tot de aanbevelingen.

- **Integreer gendersensitiviteit in het huidige instrumentarium.** Het is van belang dat het ‘waarom’, ‘wat’ en ‘hoe’ van gendersensitief werken opgenomen wordt in de handleidingen en trainingen waar in de huidige situatie al intensief mee gewerkt wordt. Dit zijn niet alleen de screeningsinstrumenten en systeemgerichte methodieken (*Visie gefaseerd samenwerken, Kwaliteitskader sociale teams*), maar ook instrumenten die ingezet worden in bijvoorbeeld de plegeraanpak, het traumasensitief werken en het bevorderen van economische zelfstandigheid. Daartoe is overzicht van het huidige instrumentarium in de aanpak van huiselijk geweld een randvoorwaarde, en mogelijk een eerste cruciale stap om te zetten.

Aanbevelingen voor overige stakeholders

Voorafgaand aan het onderzoek hebben we verkennende interviews afgenomen met landelijke stakeholders. Ook zij spraken de wens uit om gendersensitief beleid te voeren en waren daarover intern in gesprek en/of voorbereidingen aan het treffen. Om dit verder vorm te geven, hebben we een aantal gerichte aanbevelingen aan Valente, VNG en Veilig Thuis.

- **Valente.** Vrouwenopvangcentra zijn ontstaan vanuit de Nederlandse vrouwenbeweging en een visie op huiselijk geweld waarbij gender en ongelijke machtsverhoudingen centraal staan. Zij bezitten expertise en (ervarings)kennis die voor een (meer) gendersensitieve aanpak van belang is. Dit maakt de vrouwenopvang op landelijk en regionaal niveau een belangrijke gesprekspartner. Dit onderzoek heeft laten zien dat (centrum)gemeenten open staan voor prioriteiten en initiatieven vanuit de opvangcentra om (kennis van) gendersensitiviteit in de aanpak te bevorderen. Valente kan een belangrijke rol spelen door de aangesloten vrouwenopvangcentra te stimuleren en ondersteunen om het gesprek op regionaal niveau pro-actief aan te gaan.
- **VNG.** Dit onderzoek laat zien dat de factsheets en handreikingen van de VNG gebruikt en gewaardeerd worden door de beleidsambtenaren. Zij staan bovendien open voor uitwisseling tussen gemeenten over de operationalisering van gendersensitiviteit in beleid. De VNG kan een belangrijke rol hierin spelen door deze uitwisseling te faciliteren, te stroomlijnen en extern de meerwaarde van een gendersensitief beleid *als geïntegreerd onderdeel* van de aanpak van huiselijk geweld te communiceren. Ook is het aan te bevelen om in de regionale uitwerkingen van de toekomstscenario's van het landelijke programma *Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming* zicht te houden op de verschillende ‘sporen’ en te voorkomen dat de aanpak van geweld tegen volwassenen wordt ondergesneeuwd door het reorganiseren van de jeugdbeschermingsketen.
- **Veilig Thuis.** Uit dit onderzoek komt naar voren dat er op regionaal en lokaal niveau weinig tot geen afspraken worden gemaakt met ketenpartners om seksespecifieke data te verzamelen, om de dynamiek van het geweld te registreren en/of in de risicoanalyse en hulpverlening rekening te houden met genderaspecten. Eén van de oorzaken is dat beleidsambtenaren vermoeden dat deze zaken al goed geregeld zijn. Het is van belang dat Veilig Thuis vaststelt in hoeverre het huidige registratiesysteem voldoende in beeld brengt *wie welk* onveilig, gewelddadig, verwaarlozend en/of misbruikend gedrag tegen *wie, wanneer* en *hoe, in welke situaties* pleegt. Waar nodig zullen de (on)mogelijkheden van regionale afspraken m.b.t. aangepast moeten worden om de registratie te verbeteren. Ook van belang is het onderzoeken van signalen van onder-registratie van ‘partnergeweld’ (doordat alleen ‘kinder mishandeling’ wordt aangevinkt). Tot slot adviseren we om in de training aan (nieuw) personeel gender een vast onderdeel te geven en gebruik te maken van screenings-instrumenten die gendersensitief zijn.

Aanbevelingen voor het College voor de Rechten van de Mens

- **Spreek landelijke actoren aan op verantwoordelijkheden, faciliteer uitwisseling en adviseer waar nodig.** De voornaamste rol van het College ligt in het aansporen van de stakeholders, met name op landelijk niveau, om bovenstaande aanbevelingen op te volgen. Het is niet nodig of raadzaam om nieuwe producten te ontwikkelen vanuit het College, aangezien de verankering van gendersensitiviteit in het beleid en de aanpak uiteindelijk alleen vanuit het stelsel zelf kan

gebeuren. Het College kan verandering wel blijven aanjagen en ervoor zorgen dat gendersensitiviteit onderwerp van gesprek is en blijft, bijvoorbeeld door landelijke stakeholders bij elkaar te brengen en van inhoudelijk advies te voorzien.

- **Blijf de voortgang monitoren en erover rapporteren.** Het College is de aangewezen organisatie om te blijven monitoren in hoeverre gendersensitiviteit een centrale plek krijgt in de aanpak van partnergeweld, zoals vereist vanuit het Verdrag van Istanbul. Niet alleen voor toekomstige verdragsrapportages, maar ook voor het benutten van het huidige momentum, ligt het voor de hand dat het College continu een vinger aan de pols houdt bij Rijk, gemeenten en overige stakeholders om de voortgang te bewaken.

Bijlage 1. Respons centrumgemeenten in onderzoek

	Regio	Centrumgemeente(n)	Respons	Regiovisie
1	Alkmaar – West-Friesland	Alkmaar	X	Noord-Holland Noord 2020-2023
2	Amsterdam-Amstelland	Amsterdam	X	Amsterdam- Amstelland 2020-2024
3	Arnhem-Achterhoek	Arnhem	X	Achterhoek 2019-2022
4	Drenthe	Emmen	X	Drenthe 2020-2024
5	Flevoland	Almere	X	Regio Utrecht 2020
6	Friesland	Leeuwarden	X	Friesland 2019-2021
7	Gelderland-Zuid	Nijmegen	X	Gelderland Zuid 2021-2025
8	Gooi en Vechtstreek	Hilversum		Gooi en Vechtstreek 2019-2021
9	Groningen	Groningen		Groningen 2019-2013
10	Haaglanden	Den Haag, Delft	X	Haaglanden 2019-2022
11	Hart van Brabant	Tilburg	X	Hart van Brabant 2019-2021
12	Hollands-Midden	Gouda, Leiden	X	Hollands Midden 2019-2023
13	IJsselland	Zwolle		IJsselland 2021-2024
14	Kennemerland	Haarlem		Kennemerland 2020-2024
15	Kop van Noord-Holland	Den Helder		Noord-Holland Noord 2020-2023
16	Noord- en Midden-Limburg	Venlo		Noord- en Midden Limburg 2021
17	Noordoost-Brabant	's-Hertogenbosch		
18	Noord- en Oost-Gelderland	Apeldoorn	X	Veluwe-Noord en Midden-IJssel/Oost-Veluwe 2020-2023
19	Rotterdam-Rijnmond	Rotterdam, Nissewaard, Vlaardingen	X	Zuid-Holland Zuid 2019-2022
20	Twente	Enschede		Twente 2023-2026
21	Utrecht	Utrecht, Amersfoort	X	Regio Utrecht 2020
22	West-Brabant	Breda	X	Hart van Brabant 2019-2021
23	West-Veluwe Vallei	Ede		West Veluwe Vallei 2020-2024
24	Zaanstreek-Waterland	Zaanstad		Zaanstreek-Waterland 2020-2023
25	Zeeland	Vlissingen		Zeeland 2019 -2023
26	Zuid-Holland Zuid	Dordrecht	X	Zuid-Holland Zuid 2019-2022
27a	Zuid-Limburg Westelijke Mijnstreek, Maastricht Heuvelland	Maastricht	X	Zuid-Limburg 2019-2022
27b	Zuid-Limburg Parkstad	Heerlen	X	Zuid-Limburg 2019-2022
28	Zuidoost-Brabant	Helmond, Eindhoven		Zuidoost Brabant 2019-2022

Bijlage 2. Goede voorbeelden regiovisies

Vijf van de bestudeerde regiovisies maken melding van 'gendersensitief' beleid'. Soms betreft het alleen een voorzet, maar ook een uitgebreide uitwerking komt voor.

In de regiovisie [West Veluwe Vallei 2020-2024](#) worden genderfactoren in de probleemanalyse genoemd. Een uitwerking ontbreekt.

Huiselijk geweld is genderspecifiek; meer vrouwen dan mannen zijn slachtoffer van huiselijk geweld. Vrouwen zijn voorts vaker slachtoffer van structureel geweld

De regiovisie [Twente 2023-2026](#) benoemt risicofactoren van huiselijk geweld, waaronder "machtsverschil en afhankelijkheid: relationele afhankelijkheid, economische afhankelijkheid, verblijfsstatus, zorgafhankelijkheid of een combinatie" en "genderongelijkheid". Om vervolgens te vermelden:

We hebben hierbij oog voor gendersensitief werken. Hiermee stellen we de behoefte van de individuele persoon of de individuele behoeften van verschillende doelgroepen centraal.

Door de focus op 'behoefte' van 'doelgroepen' betreft feitelijk een onvolledige uitwerking van 'gendersensitief werken'. In de begrippenlijst staat wel een correctie definitie:

Gendersensitief werken: het bewust zijn van en rekening houden met de verschillen in macht, afhankelijkheid en wederzijdse verwachtingen die uit genderrollen voortvloeien.

In de regiovisie van [Zuid-Holland Zuid 2019-2022](#) worden genderfactoren in de probleemanalyse genoemd bij de beschrijving van het onderliggende risicomodel. Dit wordt gekoppeld aan de verschillen tussen mannen en vrouwen in dader- en slachtofferschap.

Zo is bekend dat op het niveau van de maatschappij gender een belangrijke rol speelt: de sociaal-culturele rollen die verbonden worden aan man- en vrouwzijn en die leiden tot verschillen in macht. Dat uit zich in verschillen tussen de seksen in dader- en slachtofferschap en speelt een belangrijke rol bij schadelijke traditionele praktijken. Vrouwen zijn bijna vier keer zo vaak slachtoffer van structureel geweld als mannen en binnen de (ex-)partnerrelatie zelfs bijna zes keer zo vaak.

In de regiovisie [Amsterdam- Amstelland 2020-2024](#) worden genderfactoren benoemd in de risicoanalyse en wordt gendersensitiviteit als een van de uitgangspunten van het beleid aangewezen. Dit wordt vervolgens op verschillende onderdelen van de aanpak, waaronder de monitoring en de hulpverlening, toegepast.

We moeten daarom gendersensitief te werk gaan bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Dat houdt in dat ons beleid samenhangt met andere beleidsterreinen. Een voorbeeld hiervan is de aanpak van (seksuele) intimatie op straat en seksueel geweld tegen vrouwen door anderen dan de (ex-)partner. Een ander voorbeeld is het vergroten van de economische zelfstandigheid en de arbeidsparticipatie van vrouwen (bijvoorbeeld via opleidingsniveau en taalvaardigheid).

De regiovisie [Groningen 2019-2023](#) tot slot, kent de meest uitgebreide uitwerking van een gendersensitieve aanpak van huiselijk. Genderfactoren komen in verschillende onderdelen van de probleemanalyse terug.

Onderzoek wijst tenslotte uit dat traditionele opvattingen over genderrollen in de omgeving een voedingsbodemp zijn voor geweld tegen vrouwen en kinderen.

De gevolgen van partnergeweld zijn in verreweg de meeste gevallen verschillend voor vrouwen en mannen. Vrouwen zijn vaker slachtoffer van geweld met een hoge intensiteit, dat wil zeggen een

langere duur van het geweld, een hogere frequentie, ernstiger letsel en ernstiger gevolgen. Mannen en vrouwen hebben even vaak behandeling van een huisarts of in het ziekenhuis nodig in geval van huiselijk geweld. Vrouwen hebben vaker behandeling van een huisarts of in het ziekenhuis nodig na geweld door een (ex)partner terwijl mannen vaker naar een huisarts of ziekenhuis moesten na geweld door een broer of een zus.

Verder blijkt dat partnergeweld voor vrouwen vaker fatale gevolgen kan hebben; tussen 2010 en 2014 waren er in Nederland jaarlijks gemiddeld 25 vrouwelijke en 5 mannelijke slachtoffers van fataal partnergeweld. Uit internationaal onderzoek bleek dat er zeven keer meer gevallen van dodelijk huiselijk geweld met vrouwelijke slachtoffers dan met mannelijke slachtoffers waren. Interessant is dat bij vrouwen 'zelfverdediging' een belangrijk motief is voor het plegen van partnerdoding, in sommige gevallen na langdurig slachtoffer van geweld te zijn geweest. Mannelijke plegers slaan juist toe als de vrouw hen heeft verlaten, bijvoorbeeld omdat ze is gevlucht naar een opvanghuis."

Daarnaast is de rol van genderaspecten uitgewerkt de aanpak van 'intieme terreur' en 'ongewenste tolerantie partnergeweld onder jongvolwassenen'.

Intiem terreur. Het gaat hierbij om een sterk controlerende vorm van geweld met meestal mannelijke plegers en vrouwelijke slachtoffers. De pleger past fysiek en vaak ook seksueel geweld toe, maar kan ook andere vormen van geweld gebruiken zoals psychische mishandeling (manipuleren, dreigen, vernederen etc.) en economische mishandeling, waarbij de partner bewust financieel afhankelijk wordt gehouden. De pleger kan proberen om de partner te isoleren van haar sociale netwerk. Vaak is sprake van zeer ernstig geweld, maar dat hoeft niet: als er een verleden is van ernstig geweld, dan kan alleen al de dreiging daarmee voldoende zijn om macht en controle over het slachtoffer uit te oefenen. Bij dit geweld is er meestal sprake van stereotype rolpatronen. Essentieel bij deze vorm van huiselijk geweld is dat het is verweven met een interactiepatroon van controle en dominantie van de man ten opzichte van de vrouw.

Ongewenste tolerantie partnergeweld onder jongvolwassenen. Het is opvallend dat er een hoge tolerantie is bij jongeren voor partnergeweld, met name voor seksueel geweld. Zo vind 1 van de 20 Nederlanders onder de 25 jaar verkrachting van een vrouwelijke partner acceptabel. Jongeren tot 25 jaar zeggen vaker dat lichamelijk partnergeweld wordt "uitgelokt" en dat anderen zich niet moeten bemoeien met partnergeweld omdat het een privézaak is. De bevinding dat jongeren relatief tolerant staan tegenover vormen van partnergeweld vraagt om het ontwikkelen van een preventieprogramma om een risico op toename van partnergeweld in de toekomst te verkleinen. Interventies gericht op jongeren zijn urgent om te voorkomen dat partnergeweld zich voortzet in volgende generaties. Vervolgonderzoek is noodzakelijk om te toetsen of beoogde veranderingen worden bereikt en te analyseren welke verbeteringen nodig zijn.

**verw
onder**

**onder
zoek**